Na

POPIS PUBLICZNY UCZNIÓW

Królewskiego Leszczyńskiego Gimnazyum,

który w dniach 11. 12. i 13. Kwietnia r. 1831.

w wielkiéj sali tutejszego zamku odbywać się będzie,

zaprasza z uszanowaniem

Dostojnego Kuratora Gimnazyum J. O. Xiążęcia Ordynata

SUŁKOWSKIEGO,

Szanowny Eforat,

Rodziców i Opiekunów młodzieży naszéj

i w ogólności wszystkich Przyjaciół publicznego wychowania

Dr. Jan Krzysztof Stefazyusz,

Professor, Król. Radźca konsystorski i szkolny, Rektor Gimnazyum, ordynowany Duchowny w Ministeryum ewangelickich tutejszych gmin Jednoty, członek Tow. Przyjaciół nauk w Warszawie i Tow. naukowego z Uniwersytetem Krakowskim połączonego.

Na początku: O najstósowniejszym sposobie nauczania dzieci początków języka łacińskiego. (Przez Professora Cassius.)

---

w Lesznie, 1831.

wyciśnięto w Głogowie w Nowéj Księgarni Güntera

Cassius, J. F.
De optima elementorum linguae Latinae pueris tradendorum ratione
1831

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
W POZNANIU

Einladungsschrift zu der öffentlichen Prüfung

im Königl. Gymnasio zu Lissa. 1831.

Programma na Popis Publiczny

Królewskiego Leszczyńskiego Gimnazyum. 1831.

Zur

öffentlichen Prüfung

der

Zöglinge des Königlichen Gymnasii zu Lissa,

welche

am 11. 12. und 13. April 1831 in dem großen Saale des hiesigen Schlosses

wird gehalten werden, ladet den

Durchlauchtigsten Kurator der Anstalt,

Herrn Fürsten Ordinaten von Sułkowski,

das hochgeehrte Ephorat,

die Aeltern und Angehörigen der Jugend, und überhaupt alle Gönner und

Freunde des Schulwesens

ehrfurchtsvoll und ganz ergebenst ein

Dr. Johann Christoph v. Stöphasius,

Professor, Königlicher Konsistorial- und Schul-Rath, Direktor des Gymnasii, ordinirter Geistlicher im Ministerium der Evangelischen Unitäts-Gemeinden hieselbst, Mitglied der Gesellschaft der Freunde der Wissenschaften zu Warschau und der gelehrten Gesellschaft der Universität zu Crakau.

Voran geht eine Abhandlung von Professor Cassius: Ueber die zweckmäßigste Art, den Knaben die Anfangsgründe der Lateinischen Sprache beizubringen.

Lissa, 1831.

Gedruckt zu Glogau in der Neuen Günterschen Buchdruckerei.

Na

POPIS PUBLICZNY UCZNIÓW

Królewskiego Leszczyńskiego Gimnazyum,

który w dniach 11. 12. i 13. Kwietnia r. 1831.

w wielkiéj sali tutejszego zamku odbywać się będzie,

zaprasza z uszanowaniem

Dostojnego Kuratora Gimnazyum J. O. Xiążęcia Ordynata

SUŁKOWSKIEGO,

Szanowny Eforat,

Rodziców i Opiekunów młodzieży naszéj

i w ogólności wszystkich Przyjaciół publicznego wychowania

Dr. Jan Krzysztof Stefazyusz,

Professor, Król. Radźca konsystorski i szkolny, Rektor Gimnazyum, ordynowany Duchowny w Ministeryum ewangelickich tutejszych gmin Jednoty, członek Tow. Przyjaciół nauk w Warszawie i Tow. naukowego z Uniwersytetem Krakowskim połączonego.

Na początku: O najstósowniejszym sposobie nauczania dzieci początków języka łacińskiego. (Przez Professora Cassius.)

---

w Lesznie, 1831.

wyciśnięto w Głogowie w Nowéj Księgarni Güntera

215738 II

Stadt- u. Universitätsbibliothek Posen

1941 g 830.

De optima elementorum linguae Latinae pueris tradendorum ratione.

Post restitutas literas antiquas usque ad medium fere seculum XVIII. consuetudo, juventutem ad linguam utramque, Graecam et Latinam, instituendi ita obtinuit, ut omnis scholasticae institutionis summa, qua quisque ad altiorem et uberiorem in Academiis affectaret doctrinam, arto quodam accuratioris illius studii orbe circumscriberetur. Neque vero, dum ex antiquis Romanorum Graecorumque scriptoribus omnis omnium doctrinarum scientia, tanquam unico fonte hauriebatur, omnesque fere recentioris aetatis libri optimas artes tradentes Latino sermone edebantur, errasse in eo majores nostri putandi sunt. Etenim quae et nunc prima atque optima via ad excolenda hominum ingenia existimatur, ea tum sola atque unica patebat. Quumque multae, in quibus nunc versantur viri docti disciplinae, tum parum aut cognitae essent aut excultae; nemo nisi per vestibula linguarum antiquarum, Latinae potissimum, sacraria doctrinae adire poterat. Sed postquam recentioris Europae linguae excoli earumque ope doctrinae eo magis tradi coeperunt, quo plura essent artium doctrinarumque inventa, quorum ne suspicionem quidem haberent antiqui; postquam et ingenia exstiterunt, quae, etiam si divina illa opera antiquorum poëtarum non aequipararent, similibus tamen artis animique monumentis se aequalibus posterisque commendarent: tum quidem aevi ratio postulabat, ut pueri et patrii sermonis accuratiorem atque uberiorem cognitionem et multarum disciplinarum initia perciperent. Itaque factum est, ut passim aliae quoque doctrinae, sed initio velut laciniae assutae, arida ac tenui ratione, in orbem disciplinae scholasticae receptae traderentur. Deinde harum artium doctrina in dies amplificata, in toto literarum ambitu versabatur, nec satis copiosa et accurata erat earum, quae tractabantur, rerum scientia. Denique quum non tantum, quantum olim, temporis ac curae utrique linguae perdiscendae in Gymnasiis impenderetur, fieri non potuit, quin pueri, in rebus quidem mathematicis et physicis, in historia et geographia, in linguae vernaculae accuratiore studio proficientes, in antiquis tamen literis non tam prospero successu, quam olim versarentur. Atque hoc eo magis evenit, quod haec studia multis utique laborant difficultatibus, ac non nisi frequenti usu summaque cura adhibita per arida et scabrosa Grammaticae, formarum atque Syntaxeos loca ad lectio-

nem antiquorum scriptorum Musarumque templum et sedem ducunt. Itaque quum pueri tanquam hospites et peregrini illas regiones percurrerent potius, quam in illis velut in sede patria atque domicilio habitarent, non satis instructi ad legendos scriptores antiquos accedebant; nec spem facere poterant, fore, ut eos, non summis tantum labris libarent, sed penitus pergustarent, verendumque erat, ne difficultate rei deterriti, studiis illis neglectis, omni scientiae suae fundamento destituerentur, et uberrima literarum atque doctrinae copia ornati, quasi inter terram coelumque suspensi, mobiles ac fluxi circumagerentur.

Operae igitur pretium fuit, ut, si negligentius per aliquot lustra exeuntis seculi proxime elapsi antiquae literae tractarentur, accuratiora nunc et subtiliora humanitatis studia, reliquis tamen optimarum artium generibus haud neglectis, in scholas revocarentur: id quod proximis his viginti et quod excurrit annis summopere a multis est expetitum. Hic vero omnis cura ponenda est in eo, ut cunctae, quae nunc in Gymnasiis traduntur disciplinae, inter se aequaliter compensentur, nec ulli plus justo temporis ac studii tribuatur. Quamobrem artiori tempore circumscribendum necessario erit studium linguarum antiquarum, quam quod sec. XVI. et XVII. iis impendebatur, ac docendi discendique ratione prospiciendum, ut methodi ope ac beneficio, pueri et adolescentes, diligentia adhibita, breviori spatio ad accuratam et perfectam linguarum antiquarum perveniant cognitionem, quod quidem a peritissimis doctissimisque viris jam tentatum est, qui tamen non ita omnia videntur effecisse, ut iis, quae circumspecte ingressi sint, nihil posset addi. Et quum homines harum rerum periti hoc imprimis conqueri soleant, quod pueri ob temporis angustias non satis magna vocabulorum copia instructi, non satis in formatione grammatica exercitati atque in syntaxeos elementis versati ad superiores classes perveniunt, (id quod efficiat, ut in rebus tritissimis saepe haereant, maximoque sit impedimento, quo minus in legendo et scribendo facile et celeriter progrediantur): optime quidem huic tam gravi rei consultum iri arbitror, si in ordinibus inferioribus ita haec studia moderentur, ut etiam breviori hoc tempore, quo nunc quidem uti licet, justa et promta grammatices cognitione ornati ad superiores ordines transeant.

Itaque quum hoc anno Programma conscribendum mihi esset, non alienum putavi, quae super hac re mecum volutassem, publico iudicio proponere. Atque in hoc consilio me ea, quae anno superiore in Programmate Gymnasii nostri de eadem fere re acute et diserte disputata sunt, ita firmaverunt, ut ego iisdem vestigiis insistens nunc ostendam: qua ratione pueri eodem temporis spatio, quod nunc huic disciplinae in ordinibus inferioribus patet, diligenter instituti laetiores faciant progressus, et majore Grammaticae usu imbuti vocabulorumque copia instructi ad superiores classes adscendant.

Ut nunc quidem res sunt, in Gymnasiorum infimum ordinem tum demum recipi solent vel ex lege debent discipuli, quum jam legere Latine quodammodo didicerint Grammaticesque formas regulares, ut ajunt, perceperint. Qua in re puerorum animo

et parentum consiliis plura adversa sunt. Primum enim ratio recepta, qua initio statim ad Grammaticam ducitur puer, nimis aliena est ab ingenio puerili, nimis abstrusa, quae impediat, quo minus ante annum decimum linguam Latinam discere incipiat: quanto autem serius istam viam ingressus fuerit, tanto plura in minutiis illis memoriae imprimendis, quae tamen linguae elementa discenti necessario imprimi debent, diligens etiam discipulus inveniet, quibus feliciores progressus impediuntur. Tum autem in nostra imprimis provincia non sufficiens est scholarum trivialium, quas vocant, numerus, in quibus Latina pueris tradantur; quumque multa alia, quae ibi praecipiuntur, ad excolenda ingenia puerorum inferioris conditionis, quorum ibi major frequentia est, magis necessaria videantur, nimis tarde in his scholis pueri accedunt ad linguae Latinae elementa: ubi vero in scholis istis Latina plane non docentur, ipsi parentes privata institutione huic rei serius prospiciunt, interdum propter rerum tenuitatem eum sumtum facere non possunt. Itaque fit nonnunquam, ut post decimum, etiam post duodecimum aetatis annum pueri Gymnasia obire incipiant, nulla, praeter levem legendi usum, linguae Latinae cognitione instructi. Tum vero parentes fere ita agere, defectum vel exiguum numerum scholarum, in quibus prima linguae rudimenta tradantur, incusare, se ipsos rei familiaris exilitate excusare, enixe supplicari. Recipiuntur denique pueri et primo tempore haud raro in infimo ordine languent aut lente progrediuntur. Perversa haec esse nemo non videt. Sed meliora ut in multis, ita in his exspectare possumus quum ab ea cura, qua Rex Clementissimus rei etiam sch olasticae in Regno suo providet, tum ab ardore et sapientia, quibus Supremum, quod praeest rebus scholasticis, Consilium et Provinciae et totius Regni, ea efficere studet, quae Rex, ut exsequantur, mandavit.

Omnino autem optime pueris consuli videtur, si prima linguae Latinae elementa non in Gymnasiis, sed in praeparatoriis, ut ajunt, scholis traduntur. Eo et puerili ingenio et doctrinae subtiliori, qua in Gymnasiis utendum est, optime consultum fuerit. At dum ista discendi copia pueris, in peculiaribus scholis pro ratione rei praebeatur, jam in praesenti per quasdam provincias ita Gymnasia constituenda videntur, ut ab primis illis initiis incipiant. Sed hanc rationem, quae subtiliorem et a nostro consilio paulo alienam disquisitionem postulet, nunc prorsus missam facimus.

Mea quidem sententia, si propter copiam rerum, quae ab infima classe in Gymnasiis tradendae sunt, breviori spatio lectiones Latinae sunt circumscriptae, primum eo pueris succurrendum est, ut maturius, quam fieri solet, vel tenerrima aetate Latina doceantur. Posse hoc fieri sine ullo corporis animique damno satis docent obvia interdum exempla eorum puerorum, qui quasi ludendo et jocando magnam vocabulorum copiam a patre addidicerunt et facile firmiterque memoriae infixerunt. Docent hoc magis etiam pueri, qui ab incunabulis fere, consilio parentum, praeter vernaculam, et Francogallica, interdum etiam Anglica, aut alia quapiam lingua recentiori loqui discunt. Intelligo equidem, quod a nutrice et gubernatrice, aut magistro omni tempore cum pueris consuescente, in vita communi et usu fiat quotidiano, non posse

idem perfici in schola exiguo illo tempore, ubi animus puerilis per aliquot diei horas pluribus rebus intentus esse et soleat et debeat. Scio longe aliud plerumque spectari in discendis antiquis, quam in addiscendis recentioribus linguis: uti enim in his primum omnium illud, ut puer oratione sit promta et facili, efficere studeant, ita in illis hanc curam minoris esse momenti; sed summam omnium poni in eo, ut puerorum ingenia grammaticae studio acuantur, atque ea imbuantur copia et facultate, qua antiquitatis egregia et absoluta opera intelligant, eorumque lectione mentem excolant et alant. Sed ut in linguis recentioribus, si perfectam et legitimam earum scientiam assequi volumus, ad usum quotidianum grammaticae studium, quod rursus cognitione illa usu comparata optime nititur, accedere debet: ita saltem exercitatio quaedam in antiquis quoque linguis discendis grammatices legibus praemittenda videtur, si feliciter progredi volueris. Atque ut in fundamentis aedificiorum terra eruenda et in duro ac firmo demum solo fundamentum exstruendum est: ita in linguis discendis nulla erit basis, quae non infirmitate quadam superstructionem fallat, nisi jam linguae usu mens pueri ita sit subacta, ut grammatices regulae, firmum, in quo ponantur, solum inveniant. Caute igitur et celeriter si in antiquis linguis progredi pueros voles, eadem fere via, qua in vita communi, in lingua patria aut interdum peregrina discenda, procedunt, quoad ejus fieri potest, tenenda erit.

Deinde autem ea instituendi ratione utendum, qua celerius uberiorem vocabulorum copiam ac formarum constructionumque scientiam acquirant, et jucundius in librorum Latinorum lectione versentur. Quo in genere hoc maxime considerandum, quod pueri tenelli patrium quoque sermonem non ita discunt, ut grammatices regulas, sed potius, ut vocabula et locutiones percipiant et memoriae imprimant. Neque ea consilio quodam ac ratione, nec certo illo, quo traduntur in grammatica, ordine, sed ut casus duxerit, plura ex singulis orationis partibus vocabula simul discunt, magis tamen ad rerum actionumque notiones, atque ea, quae earum sint propria, attendentes, pluraque substantiva et verba, quam adjectiva et adverbia animo concipientes, minima adhuc conjunctionum cura habita. Sed rectius forsan teneros, quorum notiones cum ipso fere sermone formantur, in his rebus ad casum fortunamque relegamus, quibus ducti a rebus externis afficiuntur. Verum enim vero alia res est, ubi puer, qui jam cum ipso sermone patrio quandam pro facultate hujus aetatis copiam notionum cogitationumque collegit, ad linguam, ut plerumque accidere solet, peregrinam se confert. Itaque in hoc quoque genere usum, ad duo eaque in omni institutione fundamentalia praecepta, moderabitur institutio: alterum ut a faciliori incipiens continuo et uno quasi tenore ad difficiliora progrediatur; alterum, quod ex illo paene sequitur, ut res pueris ignotas eas imprimis tradat, quae vel jam notis tanquam suis fundamentis nitantur, vel tanquam rivuli deducantur ex fonte, vel denique iis, ut similibus, facile adjungantur. Atqui sana et justa institutio, quae res non tradit in spem futurae oblivionis, sed ita vult imprimi et infigi, ut excidere non possint, ad similitudinem aut dissimilitudinem

comparatas proponet. Sed quum facilius menti res imprimantur, quae sui similes in ea inveniant, ab his institutio exordietur, eum ordinem secuta, qui ab faciliori ad difficilius ducat. Celerius itaque et cautius ea progressura mihi videtur ad linguam Latinam via, quae omnia, quaecunque cum notionibus et vocabulis vocumque structura ex patria lingua notis propter similitudinem et congruentiam conjungi possunt, investiget, eaque prima pueris discenda mandet.

Hujus ita ordinatae institutionis ego hic primas lineas ducere tentavi, in quibus omnia ad linguam Germanicam, qua pro vernacula utor, adaptavi, haud ignorans, eandem fere in alia qualibet lingua viam magistrum ingredi quidem posse, sed alia prorsus ratione muniendam.

Primum igitur vocabula discenda tradantur ejusdem originis et notionis, similiter in utraque lingua sonantia. Admodum enim gaudet puerorum animus, discendi initio in nota, vel tamen similia cum suo sermone incurrens. Hujus generis sunt, quae forte suppetunt: *ager, nasus, pater; est, flagro, stat; gilvus, longus, verus; tria, sex, octo; nunc, hodie, recte.* In quo cavendum quidem erit, ne sonorum similitudines nimis ab aurium sensu abhorrentes et verborum cognationes, aut dubiae, aut quae non nisi a viris doctis percipi et intelligi possint, in hac verborum congerie congregentur. Talium vero vocabulorum, quorum exempla modo prolata, ubi aliquot memoriae mandata sunt, simplices sententiae (apophthegmata), in quibus haec verba occurrant, aut Latinae in Germanicum transponendae sermonem, aut Germanicae vertendae in Latinum proponantur. Hae igitur sententiae memoriae inculcatae efficient, ut, quae soli memoriae initio tradita essent vocabula, ea nunc in sensum conjuncta menti quoque infixa maneant, eoque firmius retineantur. In his autem sententiis jam singulae quaedam formae ex praesenti tempore verbi *sum*, eorumque verborum, quae jam memoriter tirunculi didicerunt, quemadmodum et substantivorum casus poni possunt, v. c. *Flamma flagrat in camino.* In explicatione suppeditetur: *caminus* der Kamin, *in camino* in dem, im Kamin; *flagrat* flackert. — Er zündet den Tempel an: *incendit* er zündet an, *templum* der Tempel, den Tempel.

Sequitur, ut vocabula memoriae mandentur ex vita communi iisque maxime rebus petita, quae notissimae tenerae sunt aetati. Nam facillima quaeque intellectu optime addiscuntur. Eaque sint per genera ac species descripta e. g. corporis partes, animalia, plantae, fossilia, et ex rebus ceteris, quaecunque aut in coelo, aut in terra, aut in aqua sensibus percipiuntur. Quorum delectus ita est habendus, ut ex his tantum rebus, quae jam ipso conspectu pueris innotuere, nomina Latina tradantur. Tum addatur verborum et adjectivorum collectio maxime eorum, quae subsantivis, jam memoriae mandatis apponi possint; adjunganturque nonnulla adverbia temporis, loci, qualitatis, et conjunctiones copulativae. Nec quidquam refert, etiamsi vocabula quaedam in superioribus jam tradita hic suo loco repetantur; suavis enim est ista repetitio pueris, sicut et nos gaudemus in vita communi, ubi in magno ignotorum hominum numero

unum vel alterum offendimus notum. Hic vero vocabulorum apparatus non una continua collectione proponatur, sed exempla intermixta sint ex utraque lingua concinnata, in quibus haec vocabula, jam ante singula per se memoriae mandata, in sensum nunc cum aliis juncta rursus legantur, qua repetitione fit, ut instillentur animo et fixa memoriae inhaereant. Itaque his vocabulis in pensa ad usum discipulorum descripta alternatim succedant apophthegmata brevia exemplorum instar apposita, sed ad sensum et constructionem ita simplicia, ut in eorum intellectu et interpretatione minime puer haereat, celerique cursu quam plurima absolvat atque eo citius et accuratius, quae memoriter didicerit, usu animo infigat.

Jam hoc ipso tempore memoriter discantur declinationes s. paradigmata nominum substantivorum regulas et formarum analogiam sequentium. Casus autem nondum vocentur tritis apud Grammaticos nominibus, sed in examinibus s. examinatoriis fere quotidianis puer assuescat Latinum reperire ex Germanico et Germanicum ex Latino v. c. rogatus, quid sonet: *domini*, discat puer respondere des Herrn et die Herren, interrogatus, quid dicat: die Herren, instruatur usu invenire responsum: *domini* et *dominos*. His quoque addi potest schema indicativi verbi *sum* et praesentis quatuor conjugationum, omissis tamen modorum temporumque nominibus. In exemplis autem exercitationis causa copiose intermixtis nonnunquam cetera dentur verborum tempora et modi ac formae quoque passivi, in supposito commentario speciatim pueris suppeditata, idque ea ratione, ut, ubi haec postea justo penso memoriter discenda tradantur, non plane in res sibi ignotas pueri animus incurrat. Praeter haec multum discipulus exerceatur in jungendis atque formandis substantivis cum adjectivis, sed iis tantum, quae in Latino eandem sequantur declinationem et in generis forma cum Germanico conveniant, ut: *lignum aridum, locus amoenus, janua aperta;* quem in finem hic jam magister de generum formis earumque congruentia in substantivis et adjectivis breviter exponat. Hic quoque acuendi puerorum animi locus erit, propositis interdum a magistro substantivis, quibus ipsi pueri ex sua copia Latinitatis congrua adjectiva addant. Sed ea omnia viva voce maxime exerceantur, quia huic aetati exercitationes scripto exaratae, quanquam passim et istae imperari pueris possunt, non multum utilitatis ad discendum afferunt. Magnus contra posteriori tempore, ubi se ad scribendum transferunt, usus erit puerorum, si ante facile et celeriter, quae requiruntur, reperire, et promti esse lingua assuefacti sint.

His quidem finibus terminanda videtur praevia illa, quam vocavi, institutio ad linguam Latinam, qua omnia magis usu et per consensum cum Germanico, quam regulis grammaticis docentur, quaque vocabulorum — jam constructionum quoque et locutionum — non exiguus numerus imprimitur.

Jam sequitur propria et justa magis grammatices doctrina, sed et ea puerorum ingeniis adaptata, in qua, quaecunque conveniunt cum Germanico sermone, prius docenda sunt, quam discrepantia ab illo et diversa.

Itaque nunc primum leges ad declinationum formationem spectantes explicentur et pueris discenda mandentur, ad quas recurrere pueri iisque uti instituantur. Jamque declinationum paradigmata uberiora cum casuum nominibus diligentius memoriae imprimantur: quibus addatur doctrina de motione et comparatione adjectivorum et de pronominibus.

Deinde de substantivorum generibus initio in universum ea diligenter repetenda sunt et accuratius infigenda, quae jam ex vernacula puero sunt nota. Quanto autem rectius discipulus vernaculam doctus fuerit, tanto in exponenda hac ratione brevior esse poterit magister, tantoque facilius puer, quae super eadem re in Latino exponentur, intelliget. In quo id potissimum videtur mihi esse cavendum, ne puero falsa notio imprimatur, esse genus quoddam vere grammaticum, et posse aliud genus esse nominum, quam sit in rerum natura. Non igitur de tribus generibus, sed de tribus generum formis in Grammatices doctrina disputetur, quibus plerumque homines, haud respicientes genus ipsarum rerum (quod modo cadat in animatas), sed vocabulorum terminationem, substantiva notaverint, tertia illa forma non tertium quoddam genus, quod nullum nusquam est, indicantes, sed tantum, abesse plane generis notionem ab iis substantivis, quae hanc formam sequantur. Tum autem ediscant pueri regulas, quae dantur de genere, cum exceptionibus: atque in his ea imprimis nomina repetantur, quae in praevia illa institutione puer didicerit, ut omnium primum genus eorum substantivorum, quae jam tenet memoria, firmiter infigatur. Et addi possunt pauca alia substantiva, eaque usitatissima, ut in his quoque ignota et nova rebus cognitis adjungantur.

Denique conjugationis paradigmata regularum analogian sequentia cum expositione modorum et temporum, quoad ejus ad puerorum captum fieri potest, exigantur discenda. Jam casuum et vim et usum ex interrogationum diversitate, quibus respondent, explicet magister, crebrisque ea examinibus discipulorum animis inculcet: nihil tamen ad interiores et reconditas in mente causas revocet, quippe quae nondum sint hujus aetatis: nec enim licet, quia naturae non conveniens est, quemadmodum cum adolescentulis, ita subtiliter disputare cum pueris.

Postremo et in hoc genere id maxime tenendum est, ut vocabulorum copia augeatur, omniaque usu firmentur et acriter imprimantur. Itaque ex iisdem rerum generibus, e quibus in praevia institutione, nunc quoque plura petantur substantiva, addanturque nonnulla ex hominum quaestibus et artificiis, ex virtutibus ac vitiis, ex animi mentisque facultatibus, ex iis etiam, quae ad geographiam aliasque pertinent disciplinas. Jam recipiatur in hanc collectionem adjectivorum et verborum haud parvus numerus, aliquot praeterea adverbia, conjunctiones et major pars praepositionum. Brevibus autem exemplis ex utraque lingua comparatis substantivorum formae et genera, adjectivorum gradus, pronominum declinatio, verborum denique tempora et modi diligenter infigantur. Ubi quid de substantivorum genere praecipiatur, nullum exemplum,

Posen

nisi cum adjectivo generis formam manifesto indicante, discendum proponatur, v. c. *crinis flavus* das blonde Haar, *turris alta* der hohe Thurm. Multa quoque substantiva cum adjectivis declinanda exhibeantur, primum ejusdem declinationis in Latino et diversi generis in Germanico sermone, tum et diversae in Latino declinationis: cujus rei haec exempla: 1) *aquila nigra* der schwarze Adler, *infans alacer* das lebhafte Kind; 2) *flos pulcher* die schöne Blume, *avis pavida* der schüchterne Vogel. Apophthegmata jam paulo longiora et duobus tribusve enuncitatis composita ex Latino in Germanicum sermonem vertenda vicissim regulas excipiant. Haec singula enunciata s. periodorum membra simpliciter sive conjunctionibus copulativis, sive pronominibus relativis, interdum et adverbiis et conjunctionibus relativis inter se juncta sunt. Vocabula, quibus haec apophthegmata componantur, vel ex prioris institutionis copia, vel ex congerie illa, quam nunc discipuli per pensa distributam memoriae mandant, depromi possunt.

His fere finibus circumscribatur primus Grammaticae institutionis, ut ajunt, cursus. Transeat magister ad majora, quibus Etymologiae doctrina fundamentalis absolvitur.

Itaque in ordine, ad quem nunc adscendunt tirunculi, primum tradantur regulae, quae de verborum formatione agunt, cum exceptionibus. Tum memoriter discantur themata Verborum, regularum analogiam sequentium, et anomala substantivorum, adjectivorum verborumque. Infinitivus autem, ut jam ex usu puer discat constructionem accus. c. infin. velut verbum impersonale memoriae mandetur, v. c. *me amare* daſs ich liebe, *nos amare* daſs wir lieben. Nec regularum, quae sunt de generum formis, diligens repetitio negligatur, uberiore exceptionum collectione addita: sed tamen in his nondum ea, quae rarius leguntur substantiva, recipiantur, quae potius aut ad usum in legendis auctoribus, aut ad privatum studium adolescentulorum in superioribus ordinibus relegenda sunt, eoque consilio in uberiore grammatica his ordinibus destinata singulatim et accurate colligenda. Haec autem omnia multis exemplis puerorum animo imprimantur.

Jam ab ea componendorum vocabulorum institutione, quae exemplis e Latino in Germanicum sermonem et vice versa vertendis ab usu repetebatur, adducantur discipuli ad syntaxeos regulas easque faciliores, quibus initio nonnisi congrua cum Germanico doceantur e. g. de adjectivo cum substantivo, de appositione (in quo genere propter usus frequentiam constructio verbi *sum* in appositione cum adjectivis, quatenus abhorret a Germanico, jam erit explicanda), de casuum rectione, et initio quidem de quatuor prioribus, qui Germanorum declinationi respondent; de participio, quae Germani ex Latinis possunt imitari: de infinitivo, ubi in Germanico vel absolute, vel cum praepositione zu struitur. Finiatur autem haec disciplinae pars cum constructione praepositionum, primum earum, quae eodem casu in utraque lingua junguntur, in quo praecipiendum est pueris, Germanorum dativum in his respondere ablativo Latinorum. Atque addantur tum eae quoque praepositiones, quae diversis in utraque lingua casibus struuntur. Quae quidem omnia brevibus ex utraque lingua intermixtis exemplis diligenter exercenda et animis infigenda sunt.

Copia denique vocabulorum nunc maxime ex genere eorum augenda videtur, quae ad hominum mores, ad civitatum formam et administrationem, ad bellorum rationes, ad artes et literas referuntur, quoniam in hoc genere potissimum versantur primi, quos legunt pueri, auctores Latini. Lectioni inservire possunt narratiunculae et fabulae breves, ita quidem comparatae, ut vocabula, quae nunc didicerint, intermixta cum aliis, jam antea memoriae infixis, repetantur. Caveat autem magister, ne jam in verborum impeditiorem ordinem puer incurrat; sed tamen in extremis hujus ordinis pensis, praeter accus. c. inf. atque participia ea, quae in Germanico ad verba exprimi possunt, alias ejusmodi constructiones passim intermisceat, nonnisi per resolutionem, ut vulgo grammatici loquuntur, vertendas, ut jam ex ipsa lectione puer quendam harum rerum usum ad classem insequentem adferat, nec, ubi posthac earum rerum doctrina tradatur, in res sibi plane ignotas incidat. Nec jam periodi cum incisis membris brevioribus, quae sensum enunciatorum interrumpunt, prorsus vitandae, sed omnia in his ad certum modum et cautum consilium revocanda sunt, ne cumulatis difficultatibus tirunculorum mens obfundatur deterreatur.

Cursu etymologico ita finito et primis syntaxeos fundamentis positis, in ordine demum scholae proxime insequenti discipuli ad legendos auctores Latinos et scribendi genere simpliciores et intellectu faciliores accedant: qua in lectione idoneis locis, haud neglecta repetitione earum rerum, quae ex Grammaticae disciplina jam tenent, ad eas constructiones advertantur, quae Latinis genuinae ab usu Germanici sermonis abhorrent, ita quidem, ut conjunctiones *ut* et *quod*, accus. c. inf., Gerundium et Futurum in *dus*, Participia etc. intelligere et Germanice recte ac promte reddere discant; quod optime fit, quum in ipsis scriptorum locis obviis primum docetur, quomodo hae constructiones ad verborum fidem versae in Germanico sonent, tum vero, quibus constructionibus utendum sit, ut usui loquendi apud Germanos recepto respondeant. In quibus id observandum est, ut in universum quidem discipuli et eas conjunctiones noscant, quae solum conjunctivum regunt, et eas, quae pro sensu nexuque sententiarum modo cum indicativo, modo cum conjunctivo junguntur; ut verba et loquendi formulas maxime usitatas discant, quae vel *ut*, vel *quod*, vel accus. c. inf. requirunt; denique ut de consecutione temporum generaliora et faciliora percipiant. Quo in genere non sunt omittenda interrogativa, sive pronomina, sive adjectiva, sive adverbia, ubi, vi interrogandi aut amissa aut retenta, oratione indirecta ponuntur.

Potest quidem et his rebus singulatim aliquantum ejus temporis tribui, quod institutioni syntacticae praefinitum est, ut jam discipulus ad lectionem scriptorum accedens universam syntaxin cursim absolvat. Sed ita brevis sit et quasi in compendium redacta ista expositio, ut tantum innotescant tirunculis constructiones illae, quarum regulas et rationes uberius accipient in ordine superiori. Nunc

autem doctrina de structura Latinorum verborum in iis maxime praeceptis, quae sunt de casuum rectione, fusius versetur. Quumque in inferiori ordine cum Germanico congrua tradita fuerint, jam explicentur eae constructiones, in quibus Latini alio quam Germani, utuntur casu, e. c. in verbis *juvo, parco, utor* etc. Deinde exponatur de vi et usu Genitivi et Ablativi, de constructione verborum cum praepositione compositorum, de iisque verbis, quae constructione diversa, diversam habent potestatem, cujus generis sunt: *vacare alicui rei et aliqua re, consulere aliquem et alicui.*

Quibus fundamentis recte ita positis, puerorum jam ad juvenilem aetatem appropinquantium animi adeo erunt subacti, ut in classe, quae in Gymnasiis Tertia vocatur copiosiorem Syntaxeos doctrinam concipere et intelligere possint, h. e. de participiis, de gerundio et gerundivo, de accus. c. infinit, de diversa ratione et usu particularum, inprimis conjunctionum, de consecutione modorum et temporum, de ordine enunciatorum et verborum etc. Quo autem magis ea omnia crebra lectione et usu quotidiano jam puero innotuerint in classe antecedenti, eo facilius nunc subtiliorem eorum percipiet doctrinam, assidua lectione et scriptione in hoc et duobus supremis ordinibus in dies amplificandam et stabiliendam.

Ista vero ratione, quam nunc exposuimus, hoc assecuturos nos speramus, ut et alacriore animo atque ardore haec studia pueri nostri amplectantur, et eodem temporis spatio, quod a majoribus nostris solis fere tribueretur literis Latinis, pluribus disciplinis intenti, facultate tamen et scientia Latinarum literarum haud impares ad classes superiores adscendant. Quodsi erit effectum, satis ampla vocabulorum dictionumque copia instructi, recta et promta formarum scientia freti ab pessimis istis erroribus in rebus etymologicis et syntacticis, quibus nunc haud raro horum ordinum cives laborantes reperimus, sedulo se tuebuntur; nec jam quicquam tantopere impediet, quo minus in legendo et scribendo ad altiora et his ordinibus magis convenientia adspirent.

Ex iis autem, quae jam sunt disputata, apparebit, nec formam Grammaticarum Latinarum, nec librorum, qui accedunt in lectione, rationem, ut nunc maxime in puerorum manibus versantur, satis congruam esse consilio nostro. Quum igitur, hac scriptione quae proposita sunt, perfici volumus, alii libri ad hanc normam facti conscribendi erunt. Liceat nobis de utrisque et generatim et speciatim quaedam monere.

Major pars librorum illorum, qui Latinae lectioni in ordinibus infimis inserviunt, paucis tantum incipere solent apophthegmatis, facilem pueris sensum et intelligentiam praebentibus, iisque casu potius, quam consilio collectis. Alii ordinem quendam servantes, exempla plura brevia et facilia per substantivorum casus, adjectivorum gradus, verborum modos, tempora et genera exhibent;

haudquaquam tamen via natura duce monstrata sensim per analoga vernaculae et a facili ad difficilius procedentes. Eo autem consilio, ut discipuli primo quoque tempore ipsa illa, quae a scriptoribus Latinis relicta sunt, cognoscant, et ex vero ac puro fonte linguae notitiam hauriant, celeriter auctores istorum librorum transeunt ad fabulas et narratiunculas ex antiquis scriptoribus collectas, in verborum structura nimiam saepe exhibentes difficultatem. Qui libri quum multa contineant, quae pueri nondum didicere, nec discere potuere, quaeque ita remota sint ab eorum intellectu (e. c. accus. c. inf., ablat. absol., contortus verborum ordo cet.), ut diligentissima magistri opera adhibita versionem explicationemque non mente percipiant, sed memoria tantum excipiant: fit inde plerumque, ut quae aut prorsus non sint, aut non bene intellecta, facillime excidant et effluant, nec ad vitae usum perveniant. Scio equidem, hoc ita, ut modo significavimus, defendi solere: non posse quippe maturius adduci pueros ad ipsum et genuinum Latinitatis fontem; sed qui hanc sententiam, veram quidem per se, ita interpretentur, errare mihi videntur. In ipsis enim elementis, ubi de optimo genere dicendi nondum agitur, non ex optimi scriptoris loco quodam, tirunculi, quae discenda sunt, optime discent; sed ex tali verborum compositione, quorum delectus et constructio consilio ita sint ordinata, ut ea inprimis usu percipiant, ad quae mens eorum initio discendi maxime attendere debet, quaeque ad regulas mente perceptas memoriae recte imprimendas et opportuno loco observandas plurimum faciunt. Quapropter libri in classibus infimis ad legendum destinati non separatim edantur, sed ipsae illae Grammaticae omnia ita amplectantur, ut regulas statim exemplorum congeries sequatur, quaeque arte et ratione tradita sint, usu etiam augeantur et firmentur: unde pueri id quoque commodi percipient, ut omnia, quae ad se docendos faciant, una et iuxta inveniant.

Grammaticas vero, quibus ducibus linguam Latinam pueri discunt, ut quidem nunc sunt, plerumque tenerae aetati et nimis multa, nec ea satis apte descripta ac digesta proponere, atque in scribendi genere saepius esse obscuriores perhibemus; quod quum confundit puerorum mentes, tum in praeceptis facile intelligendis et memoriae mandandis impedimento est. Itaque haud bene consultum pueris videtur ab iis, qui unam eandemque breviorem Grammaticam tribus inferioribus Gymnasiorum ordinibus, aliam uberiorem in usum superiorum classium exararint. Equidem nonnisi Secundo et Primo ordini unam eandemque Grammaticam tradendam existimarim, cujus quidem nonnulla capita passim fusius explicentur, aut in auctorum lectione adolescentulis ita commendentur, ut ad eorum monita privato studio maxime retractanda relegentur. Quatuor autem reliquis ordinibus singulis singulas proponendas esse Grammaticas censemus, ad cujusque usum et rationem comparatas: vel potius una illa Grammatica in plures partes describatur, quae singulae secundum classes illas nihil aliud contineant,

quam quod singulis ordinibus tradi oporteat. Hoc non tantum eo, quod per gradus a facilioribus ad difficiliora progrediuntur, longe consultius erit, quam si multa, quae in quovis ordine ne legantur quidem, vel lecta non intelligantur, interposita sint; sed etiam propterea, quod proxime locis apposita quaeque facilius a memoria retinentur, quodque libentius puerorum animus recurrit ad librum evolvendum, in quo, non magna rerum farragine obrutus, facile, quae concupierit, inveniet.

Postremo autem de ratione horum librorum haec in specie monita velim. Primum quidem non longis verborum complexibus confundenda aetas puerilis, ac minime iis, in quibus magnae multaeque membrorum incisorum ambages, interdum etiam in infinitum sint auctae. Neque magis adhibendae parentheses, sermonis cursum intercipientes aut plane turbantes, quibus vitiis libros elementis Grammaticae docendis destinatos plus minus laborare videmus. Infirmior enim pueri animus, nondum acriore judicio valens, longioris periodi partes non satis dispicit, atque adeo aut rei sensum male percipit aut plane a vera sententia aberrat. Nec plura enunciata artificiose inter se juncta mente simul comprehendit, quae separatim proposita et intelligit facile et retinet. Quod si vero parenthesibus intercipiatur sermo, difficilius etiam est, ut puer sensum excipiat, ut id, quod rei summa, a cogitatis forte incidentibus, discernat; sed nimia verborum rerumque copia confusus et quasi obrutus, nihil fere videt aut memoria continet.

Deinde autem definitiones rerum tractandarum nondum petantur ex sua vi atque natura. Ejusmodi enim definitiones, quum maxime agatur de rebus, quae non incurrunt in sensus, minus intellectu sunt faciles, a pueris autem plane non intelliguntur. Quo in genere a doctissimis viris esse peccatum, cuilibet harum rerum perito notum est: quapropter brevitati studens exempla in medium afferre supersedeo. Quin potius rationes proponendae ita definiantur, ut puerorum ingeniis sint aptae; in omni enim doctrina, ut, quaeque tradantur, probe intelligantur, inprimis spectandum est. Itaque in definiendis notionibus substantivi, adjectivi, verbi, casuum etc. eae res, quae his sunt propriae, ab iis repetantur, quae quasi percipiuntur sensibus: nec verendum, ne in pueris nostris, ubi adoleverint, doctrinae subtilitas desideretur, quum quotidie in vita communi pueros natura duce, quae propria sunt in quaque re, ita percipere videamus, ut primum ad ea, quae in sensus maxime incidunt, attendant: in quibus tamen iisdem, ubi maturiore aetate ad ea notanda ducuntur, quae ad rerum naturam vere pertinent et interdum sunt obscuriora, nec ingenii acumen, nec subtiliorem rerum cognitionem desideramus.

Ipsae denique regulae brevibus enunciatis simplicissimisque verbis expressae sunto, quae facilius puerorum menti et memoriae inhaereant. Itaque ad hujus aetatis ingenium multo aptius erit, quae tradere cupis, in tria, quatuor aut

plura sejuncta membra describere, quam eadem in unius periodi longiore infercire complexu: ac proinde, quae per parenthesin interserere volebas, ea separatim novo breviore enunciato prioribus postposito addere, multo consultius erit.

Sed haec hactenus; qui enim est modus hisce constitutus, jamjam finem imponere huic scriptioni monet. Hoc unum addam, non mea cogitata tantopere mihi placuisse unquam, ut aliorum sententias contemnerem. Itaque in re maximi ad institutionem puerorum momenti monuisse satis habeo, aliosque forsan impulisse, ut haec ipsa cogitatione et acumine suo persequantur: qui si plura et meliora dederint, quod fieri posse facile concedo, quin probem et accipiam, non recusaverim.

Joh. Frid. Cassius.

Not. Pag. 4., versu a fine 7., verba „in omni institutione," quia sono adversantur, nec orationem perinde illustrant, delenda sunt. C.

Schulnachrichten.

A. Allgemeine Lehrverfassung.

I. Uebersicht des öffentlichen Unterrichts in dem Schuljahre vom 24. April 1830 bis zum 26. März 1831.

Prima, Ordinarius: Oberlehrer Matern.

wöch. St.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
	A. Sprachen.		
10	Latein. Lectüre der Prosaiker, 4 St.	Prof. Cassius.	Im Sommerhalbenjahre: Cic. de Orat. II, 20 — 51. mit Lat. Erkl. Im Winterhalbenjahre: Cic. IV. Orat. in Catilinam, mit Lat. Erklärung. 2 St.
		Ob. L. Matern.	Im Sommerhalbenjahre: Cic. Brutus I, 1 — 91, mit Lat. Erkl. Im Winterhalbenjahre: Brut. I, 9—31, statarisch vom Cap. 32—75 kursorisch. — Das Uebrige wurde der Privatlektüre überwiesen und darüber examinirt.
	Lectüre der Dichter, 2 St.	P. D. Dütschke.	Horat. Odar. I, 18 — Libr. III. Sat. lib. I, 1 — IV.
	Styl-Uebungen,	Ob. L. Matern.	Im Sommerhalbenjahre: fünf freie Ausarbeitungen und drei Exercitien. Im Winterhalbenjahre: fünf Exercitien und sechs freie Ausarbeitungen. — Mündliche Uebungen im Uebersetzen aus dem Deutschen ins Lateinische. — Lateinische Vorträge über die Theorie des Styls.
	Metrik, 1 St.	P. D. Dütschke.	Nachbildungen der genau durchgenommenen Metra Horatiana; monatlich Eine Nachbildung.
	Sprach-Uebungen, 1 St.	Ob. L. Matern.	Repet. der alten Geschichte in Lat. Sprache.
	Privat-Lectüre im Lateinischen.		Caesar de Bell. Gall. lib. I — IV. et de Bell. Civ. lib. I.; Sallust. Conj. Catil. und Bell. Jugurth.; Corn. Nepos: Cic. Oratt. in Catilinam et pro Roscio Amerino, Tuscul. Quaest., de Officiis lib. I. et II., de Amicit. et Senectute, Somnium Scipionis, Epistolar. lib. I. et II., de Legg. lib. I — III.; Livius lib. I.; Tacit. Germania et Agricolae Vita; Mureti Oratt. et Epistolae; Ruhnkenii Elogium Tiber. Hemsterhus.
6	Griechisch. Lectüre der Prosaiker, 2 St.	Ob. L. Matern.	Im Sommerhalbenjahre: Herodot I, 1 — 65. Im Winterhalbenjahre: Platon's Crito und die Apologie des Sokrates (letztere wiederholungsweise) mit Lat. Erklärung.
	Lectüre der Dichter, 2 St.	Derselbe.	Im Sommerhalbenjahre: Homer's Iliade 1stes Buch. Im Winterhalbenjahre das 2te und 3te Buch; mit Lat. Erkl.
	Grammatik und Schreibübungen, 2 St.	Derselbe.	Syntax nach Matthiä's Grammatik, Lateinisch vorgetragen. — Im Sommerhalbenjahre wurden Uebungen im Uebertragen aus dem Deutschen ins Griechische in der Klasse angestellt. Im Winter neun Exercitien zu Hause von den Schülern angefertigt und vom Lehrer verbessert.

Wiadomości o Szkole.

A. Urządzenie powszechne nauk.

I. Spis nauk publicznych w roku szkolnym od 24go Kwietnia 1830, aż do 26go arca 1831 dawanych.

Klassa I. Ordynaryusz: Naucz. Wyż. Matern.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
	A. Języki.		
10	Łacina. Czytanie Prozaików. 4 godz.	Prof. Cassius.	W półroczu latowém: Cic. de Orat. II, 20—51. W półroczu zimowém: Cic. IV. orat. in Catilinam połacinie wyjaśniał. 2 godz.
		N. W. Matern.	W półroczu latowém: Cic. Brutus I, 1—9 połacinie wyjaśniał. W półroczu zimowém: Brut. I, 9—31, od Cap. 32—75 statarycznie. Resztę czytaniu prywatnému polecono i z tego examinowano.
	Czytanie Poetów. 2 godz.	P. D. Dütschke.	Horat. Odarum I, 18—III, Sat. lib. II, 1—IV.
	Ćwiczenie stylowe. 2 godz.	N. W. Matern.	W półroczu latowém: 5 wolnych wypracowań a 3 ćwiczenia. W półroczu zimowém: 5 ćwiczeń a 6 wolnych wypracowań. — Ćwiczenia ustne w tłumaczeniu z niemieckiego na łacińskie. Wykładano połacinie teoryą stylu.
	Metryką. 1 godz.	P. D. Dütschke.	Ćwiczono w naśladowaniu miar Horacyuszonych; miesięcznie jedno ćwiczenie.
	Dysputy. 1 godz.	N. W. Matern.	Powtórzenie historyi starożytnéj w łać. języku.
	Czytanie prywatne autorów łacińskich		Caesar de bello Gall. lib. I — IV. et de bello Cic. lib. I. Sallust. de conj. Catil. i bell. Jugurth.; Corn. Nepos; Cic. Orat. in Cat. et pro Roscio Amerino, Tusc. Quaest., de Officiis lib. I. et II, de Amic. et Senect., Somnium Scipionis, Epistolar. lib. I. et II, de Legg. lib. I—III. Livius lib. I. Taciti Germania et Agricolae vita; Mureti Oratt. et Epist.; Ruhnkenii Elogium Tiber. Hemsterhus.
6	Jęz. Grecki. Czytanie Prozaików. 2 godz.	N. W. Matern.	W półroczu latowém: Herodot. I, 1—65. W półroczu zimowém: Platona Crito i Apologią Sokratesa objaśniał połacinie.
	Czytanie Poetów. 2 godz.	Tenże.	W półroczu latowém: Homera Iliady, księgę Iszą; w półroczu zimowém: księgę 2gą, 3gą; objaśniał w łac. języku.
	Grammatyka i ćwicz. 2 godz.	Tenże.	Składnią podług Mathiae w łacińskim języku wykładano. W półroczu latowém ćwiczono w klassie w tłumaczeniu z niemieckiego na greckie. W półroczu zimowém Nauczyciel 9 ćwiczeń domowych poprawił.

wöch. St.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
	Privat-Lectüre im Griechischen.		Xenoph. Cyrop. und Anabasis, Hist. Graec. lib. I, Memorabilia, Platon. Apolog. und Hom. Ilias lib. I. II. repetirt. Einiges aus der Odyssee.
2	Hebräisch.	Direktor.	Einige Abschnitte aus dem Buche der Richter, dem ersten Buche Samuelis, Regum u. a. — Einige Psalme ins Lateinische und Griechische übersetzt. — Die Klagelieder Jeremiä ganz übertragen ins Deutsche, und in dieser Sprache grammatisch und ästhetisch erläutert. 14 Schreib-Uebungen, aus dem Griechischen des N. Test. ins Hebräische, theils in der Klasse, theils zu Hause.
2	Deutsch.	P. D. Dütschke.	Theorie des Briefstyls und der Beredsamkeit, nach Pölitz 4tem Kursus, nebst Musterbeispielen. — Uebungen in schriftlichen Aufsätzen von 14 zu 14 Tagen. — Freie Vorträge, sowohl aus dem Stegreif, als nach häuslicher Vorbereitung. — Geschichte der Deutschen Litteratur von 1740 bis zur jetzigen Zeit, und dann vom Anfange bis 1523.
2	Französisch.	Lehrer Steck.	Im Sommerhalbenjahre: Literatur, nach Motty, 3te Periode. — Erklärung der Bruchstücke von Fréderic II, Chapelle, Racine und Grécourt im II. Th. des Ideler'schen Handbuches Im Winterhalbenjahre: Fortsetzung der Literatur-Geschichte, nach Motty, 4te Periode. — Erklärung der Bruchstücke Boileau, Chaulieu, La Fontaine, La Fare. Senécé und Vaulincour, nach Ideler's II. Th. — Funfzehn geschichtliche Aufsätze wurden von den Schülern ausgearbeitet und vom Lehrer zu Hause verbessert.
3	Polnisch.	Lehr. Popliński.	Literatur-Geschichte der Polnischen Sprache. — Erklärung der ersten Bücher in Pan Podstoli, von Krasicki. — Von 14 zu 14 Tagen freie Vorträge und Disputationen in Polnischer Sprache, abwechselnd mit schriftlichen Aufsätzen.
	B. Wissenschaften.		
2	Religion. I. II. III. Kl. comb.)		
	a. Evangelisch.	Pr. Schiedewitz.	Einleitung in die Schriften des alten und neuen Testaments, nach eigenen Heften.
	b. Katholisch.	Kapl. Jarosch.	Christliche Sittenlehre. — Pflichten gegen uns selbst.
3	Geschichte.	Direktor.	Neuere Geschichte, von 1648—1815.
		Ob. L. Matern.	Repetition der alten Geschichte, in Lat. Sprache.
4	Mathematik.	Prof. v. Putiatycki.	Im Sommerhalbenjahre: Wiederholung der allgemeinen Theorie der Gleichungen und des V. u. VI. Buchs in Legendre's Geometrie. — Erklärung des VII. und VIII. Buchs in demselben Lehrbuche. — Analytische Geometrie: Gleichungen für gerade Linien in verschiedenen Lagen gegen einander, und Gleichungen für den Kreis. Im Winterhalbenjahre: Fortsetzung der analytischen Geometrie. — Entwickelung der Gleichungen für krumme Linien der zweiten Ordnung mit dem Mittelpunkte und für die Linie ohne Mittelpunkt. — Alle drei Wochen wurden mathematische Ausarbeitungen vom Lehrer zu Hause verbessert.
2	Physik.	Prof. v. Putiatycki.	Im Sommerhalbenjahre: Optik, Katoptrik, Dioptrik. Im Winterhalbenjahre: Fortsetzung der Dioptrik, Farbenlehre u. Mechanik, nach Fischers mechanischer Naturlehre.
	C. Künste.		
2	Gesang.	Lehr. Fleischer.	Siehe unten.
2	Zeichnen.	Z. L. Arndt.	Siehe unten.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
	Czytanie prywatne autorów greckich.		Xenoph. Cyropaedia et Anabasis, Hist. Graec. lib. I. Memorab. Socrat., Platon. Apolog. et Homeri Ilias lib. I i II.; nieco z Odyssei.
2	Jęz. Hebrajski.	Dyrektor.	Kilka rozdziałów z księgi Sędziów, z księgi piérwszéj Samuela, Królów i innych. — Niektóre psalmy tłumaczono na język łaciński i grecki. — Pienia żałosne Jeremiasza wszystkie przełożono na niemieckie, i w tymże języku objaśniano grammatycznie i estetycznie. — Ćwiczenia z greckiego N. Test. na hebrajskie częścią w klassie, częścią w domu.
2	Jęz. Niemiecki.	P.D. Dütschke	Teorya stylu listowego i krasomowskiego podług Pölitza 4go kursu, z wzorami. — 24 ćwiczeń stylowych na pismie co 2 tygodnie. — Wolne rozprawy tak na prędce, jako po przygotowaniu się w domu. — Historya literatury niemieckiéj od r. 1740 aż do naszych czasów, a potém od początku aż do r. 1523.
2	Jęz. Francuzki.	N. Steck.	W półroczu latowém: Literatura podług Mottego, 3ci peryod. — Objaśnienie wyimków z Friederic II, Chapelle, Racine i Grecourt w 2giéj Części wypisów Idelera. W półroczu zimowém: ciąg dalszy literatury podług Mottego, 4ty peryod. — Objaśnienie wyimków z Boileau, Chaulieu, La Fontaine, La Fare, Senécé i Vaulincour podług Idelera części II. — Piętnaście wypracowań treści historycznéj przez uczniów w domu zrobionych Nauczyciel w domu poprawił.
3	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Historya literatury polskiéj. — Wykład trzech piérwszych ksiąg z Pana Podstolego p. Krasickiego. — Co dwa tygodnie wolne rozprawe i dysputy w polskim języku, naprzemian z wypracowaniami.
	B. Umiejętności.		
2	Religia (I. II. III. klassa razem.)		
	a) ewanielicy.	K. Schiedewitz	Przygotowanie do czytania pism Starego i Nowego testamentu, podług własnych poszytów.
	b) katolicy.	X. Kap. Jarosz.	Nauka chrześciańska o moralności. — O powinnościach względem nas samych.
3	Historya.	Dyrektor.	Historya nowszych czasów od r. 1648 — 1815.
		N. W. Matern.	Powtórzenie historyi starożytnéj w łac. języku.
4	Matematyka.	Pr. Putiatycki.	W półroczu latowém: powtórzenie teoryi powszechnéj równań i Vtéj i VItéj księgi Legendra Geometryi. — Objaśnienie VIIéj i VIIIméj księgi tegoż dzieła. — Geometrya analityczna: równania na linie proste w różnych położeniach względem siebie i równania na koło. W półroczu zimowém: ciąg dalszy geometryi analitycznéj. — Wyprowadzenie równań na linie krzywe drugiego rzędu ze środkiem i na linią bez środka. Co trzy tygodnie matematyczne wypracowania Nauczyciel w domu poprawiał.
2	Fizyka.	Tenże.	W półroczu latowém: Optyka, Katoptryka, Dyoptryka. W półroczu zimowém: Ciąg dalszy Dyoptryki, nauka o kolorach i o mechanice podług Fischera fizyki mechanicznéj.
	C. Sztuki.		
	Rysunki.	N. Arndt.	Obacz niżéj.
	Spiewanie.	N. Fleischer.	Obacz niżéj.

Secunda, Ordinarius: Professor Cassius.

wöch. St.-Z.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
	A. Sprachen.		
8	Latein. Lectüre der Prosaiker, 3 St.	Prof. Cassius.	Im Sommerhalbenjahre: Liv. XXII. 7 – 44. Im Winterhalbenjahre: Liv. XXII. bis zu Ende und Cic. de amicitia.
	Latein. Lectüre der Dichter, 2 St.	Ob. L. Matern.	Im Sommerhalbenjahre: Virg. Georg. I, 1 – 204 und 311 – 514, mit Lat. Erklärung. Im Winterhalbenjahre: Plaut. Trinumus ganz, meistens mit Deutscher Erklärung.
	Latein. Styl-Uebungen, 1 St.	Prof. Cassius.	Häusliche Exercitien nach den Uebungsstücken von Höchel, Holzer und Walker. — Gr. Secunda Nro. 200 – 228. Kl. Secunda Nro. 100 – 128. — Extemporalia nach demselben. — 30 St. häusliche Exercitien und Dokimastica.
	Latein. Grammat. 1 St.	Derselbe.	Syntaxis ornata, nach Zumpt.
	Latein. Prosodie und Metrik, 1 St.	Derselbe.	Wiederholung der prosodischen Regeln. — Lehre von den Metris. Uebungen im Scandiren verschiedener, besonders der zusammengesetzten lyrischen Versmaße. — Uebungen im Versbau am Senarius, Hexameter und elegischen Distichen. — Neun Arbeiten wurden von den Schülern angefertigt und vom Lehrer zu Hause verbessert.
	Privat-Lectüre der Sekundaner.		Nepos, Caesar, mehrere Abschnitte aus Justinus, Curtius und Livius; Cicero pro Archia. — Ovid's Metamorph., aus Virg. Aen. einige Bücher.
6	Griechisch. Lectüre, 4 St.	Derselbe.	Xenoph. Anab. II, und III. — Hom. Odyss. I, und XII.
	Griechisch. Grammat. 2 St.	Derselbe.	Wiederholung der irregulären Formen, und die Syntax, nach Buttmann, mit mündlichen Uebungen nach dem 2ten, und schriftlichen nach dem 3ten Kursus, von Rost. 16 Arbeiten wurden vom Lehrer zu Hause verbessert.
	Griechisch. Privat-Lectüre.		Xenoph. Cyropaed. I. Lucian's Göttergespräche, einige Stücke aus Aelian und aus Jac. Lesseb. Thl. I, Abschn. C und D.
2	Hebräisch.	Ob. L. Matern.	Etymologie, nach Gesenius, vollständig, mit schriftl. Uebungen in der Formenbildung; Lectüre in dessen Lesebuche S. 13 – 23 und 25 – 33.
3	Deutsch.	Pr. D. Dütschke.	Theorie der Dichtungsarten bis zur Satyre, nach Müller's Lehrbuch, nebst Beispielen aus dem Lehrbuche. — Aufsätze von 14 zu 14 Tagen, theils zu Hause theils in der Klasse angefertigt, zusammen 26. — Uebungen im freien Vortrage und Deklamation.
3	Polnisch.	Lehr. Popliński.	Theorie des Styls und verschiedener Dichtungsarten, nach Slowacki; — Lectüre im 2ten Theile der Auswahl v. Szumski, und Verwandlung der erklärten Gedichte in Prosa. — Schriftliche Aufsätze alle 14 Tage, welche der Lehrer zu Hause verbesserte.
2	Französisch.	Lehr. Steck.	Uebersetzung und Erklärung einiger ausgewählten Stellen in Motty's Précis ꝛc. und der Bruchstücke von Fontenelle, Le Sage, Duclos, Helvetius, Diderot, d'Alembert, J. J. Rousseau, Boursault und Babet, St. Réal, Fréderic II. und Voltaire, im prosaischen Theile des Ideler'schen Handbuchs. — Die Lebensbeschreibungen dieser Schriftsteller wurden, zur Uebung im Styl, von den Schülern ins Französische übersetzt, und vom Lehrer zu Hause korrigirt — im Ganzen 15 Aufsätze. — Grammatik mit Uebungen über die erklärten Regeln.
	B. Wissenschaften.		
2	Religion.	Pr. Schiedewitz und K. Jarosch.	Wie in Prima.
3	Geschichte.	Direktor.	Römische Geschichte, vom Anfange bis 476 n. Chr. Geb.

Klassa II. Ordynaryusz: Professor Cassius.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
	A. Języki.		
8	Łacina. Czytanie Prozaików, 3 godz.	Prof. Cassius.	W półroczu latowém: Liv. XXII, 7 — 44. W półroczu zimowém: Liv. XXII, 44 do końca téj księgi i Cic. de amicitia.
	Łacina. Czytanie Poetów, 2 godz.	N.W. Matern.	W półroczu latowém: Virg. Georg I. v. 1—204 i 311—514 z objaśnieniem w łac. języku. W półroczu zimowém: Plaut. Trinumus powiększéj części z objaśnieniem niemieckiém.
	Łacina. Ćwiczenia stylowe, 1 godz.	Prof. Cassius.	Ćwiczenia domowe podług Höchla, Holzera i Walkera. — Oddział wyższy: od N. 200—228; oddział niższy od N. 100—128. — Extemporalia podług tegoż. — 30 domowych robót i Dokimastików.
	Łacina. Gramm. 1 godz.	Tenże.	Syntaxis ornata podług Zumpta.
	Łacina. Prozodya i nauka o miarach, 1 godz.	Tenże.	Powtórzenie prawideł o iloczasie. — Nauka o miarach. — Ćwiczenie w skandowaniu różnych, a szczególniéj złożonych lirycznych miar gatunków. — Ćwiczenia w składaniu wierszy jambicznych sześciomiarowych, hexametrów i elegicznych Dystychów. — Dziewięć robot domowych Nauczyciel poprawił.
	Łacina. Czytanie prywatne.		Nepos, Caesar, niektóre rozdziały z Justina, Kurcyusza i Liwiusza; Cicero pro Archia, Ovidii Metamorph. i Virgilii Aeneid. niektóre księgi.
	Jęz. Grecki. Czytanie, 4 gdz.	Tenże.	Xenoph. Anab. II. i III. cap. 4. — Hom. Odyss. I. i XII.
	Jęz. Grecki. Gramm. 2 godz.	Tenże.	Powtórzenie nieregularnego formowania i składni, podług Butmana z ustnémi ćwiczeniami z drugiego a piśmiennémi z trzeciego kursu Rosta. — 16 robót Nauczyciel w domu poprawił.
	Jęz. Grecki. Czytanie prywatne.		Xenoph. Cyrop. I. Lucyana rozmowy bogów, niektóre wyimki z Aeliana i z wypisów Jakobsa Tom. I. rozdz. C i D.
2	Jęz. Hebrajski.	N.W. Matern.	Etymologia, podług Geseniusza cała, z ćwiczeniami piśmiennemi w formowaniu; czytanie wypisów tegoż str. 13—23 i 25—33.
3	Jęz. Niemiecki.	P.D. Dütschke	Teorya gatunków poezyi aż do satyry podług Müllera z przykładami z tegoż dzieła. — Co 2 tygodnie wypracowania częścią w domu, częścią w klassie, wygotowano ogołem 26. — Ćwiczenia w wolnem i ustnem rozprawianiu i deklamowaniu.
3	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Teorya stylu i różnych gatunków poezyi podług Słowackiego. — Czytano drugą część wypisów Szumskiego, i wiersze objaśnione przerabiono na prozę. — Wypracowania co 2 tygodnie, które Nauczyciel w domu poprawiał.
2	Jęz. Francuzka.	N. Steck.	Tłumaczenie i objaśnienie niektórych miejsc z Précis etc. Mottego, tudzież wyimków z Fontenella, Le Sage, Duclos, Helvetiusza, Diderota, d'Alemberta, J. J. Rousseau, Boursault et Babet, St. Réal, Frederic II. i Voltaire, znajdujących się w prozaicznéj części wypisów Idelera. — Żywoty tych pisarzów, dla wprawy w stylu, na francuzki język tłumaczono, które Nauczyciel w domu poprawiał — ogołem 15 robót. — Grammatyka połączona z ćwiczeniami, zastósowanémi do wyjaśnionych reguł.
	B. Umiejętności.		
2	Religia.	K. Schiedewitz i X. K. Jarosz.	Jak w klassie pierwszéj.
3	Hisrorya.	Dyrektor.	Historya Rzymska od początku do r. 476 p. Chr.

wöch. St.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
4	Mathematik.	Prof. v. Putiatycki.	Im Sommerhalbenjahre: Wiederholung des Pensums von Tertia. — Ausziehung der Kubikwurzeln. — Arithmetische und geometrische Reihen. — Zusammengesetzte Procent- und Rentenrechnung. — Binomischer Lehrsatz für ganze Exponenten. — Allgemeine Theorie der Gleichungen. — Analytische, ebene Trigonometrie. — Geometrie, nach Legendre, V. u. VI. Buch. — Alle drei Wochen wurden Aufgaben, mit Bezug auf das Vorgetragene, zu Hause vom Schüler bearbeitet, und die diesfälligen Aufsätze verbessert zurückgegeben.
2	Physik.	Derselbe.	Von der Elektricität und vom Galvanismus, vom Magnet, von der Wärme, von der Luft, von der Höhenmessung mit Hülfe des Barometers, und vom Wasser, nach Fischer's Lehrbuch.
	C. Künste.		
	Zeichnen.	Zeich. L. Arndt.	Siehe unten.
	Gesang.	Lehr. Fleischer.	Siehe unten.

Tertia, Ordinarius: Lehrer v. Ciechański.

		A. Sprachen.		
9	Latein.	Lectüre, 4 St.	Ob. L. Matern.	Caes. de B. C. lib. I ganz und II, 1—42 wurde sowohl ins Deutsche als ins Polnische übersetzt.
			L. v. Ciechański.	Jakobs's Anthol. Seite 372—388 und 467—510.
		Grammat. 2 St.	Ob. L. Matern.	Repetition des Pensums von Quarta und Syntaxis tempor. und Modor., nach Zumpt, mit Uebungen im mündlichen Uebersetzen kurzer Sätze aus dem Deutschen und Polnischen ins Lateinische.
		Exercitia, 2 St.	Derselbe und L. v. Ciechański.	7 Stück im Sommerhalbenjahre, 10 St. im Winterhalbenjahre, 8 Stück im Sommerhalbenjahre, 10 St. im Winterhalbenjahre wurden von den Lehrern zu Hause verbessert.
		Prosodie, 1 St.	L. v. Ciechański.	Nach Zumpt, Abschn. 3., verbunden mit Uebungen in Herstellung der versus turbati.
5	Griechisch.	Lectüre, 2 St.	Derselbe.	Jakobs's Elementarbuch S. 103—115 und 193—205.
		Grammatik, 3 St.	Prof. Cassius.	Formenlehre nach Buttmann, besonders Einübung der regelmäßigen und unregelmäßigen Konjugationen. — Exercitia zur Einübung der Formen, nach Pinzger's Elementarbuch; 22 im Ganzen, welche der Lehrer zu Hause verbesserte.
4		Deutsch.	Pr. D. Dütschke.	Erklärung der Bruchstücke im Isten Kursus von Pölitz S. 46—80 und 1—18. — Styl-Uebungen im Briefschreiben und in leichten Aufsätzen. 22 Arbeiten wurden vom Lehrer zu Hause verbessert. — Deklamations-Uebungen.
3		Polnisch.	Lehr. Popliński.	Syntax mit praktischen Uebungen. — Lektüre und Erklärung der Gedichte im 1sten und 2ten Theile der Auswahl von Szumski, und Verwandlung derselben in Prosa; außerdem schriftliche Aufsätze von 14 zu 14 Tagen.
2		Französisch.	Lehrer Steck.	Uebersetzung einiger Abschnitte in der Chrestomathie von Gedicke. — Grammatik, nach Mozin: von den Fürwörtern, dem Gebrauche und der Rangordnung derselben in einem Satze. — Unregelmäßige Verba. — Gebrauch der Tempora, Modi und Participia, mit schriftlichen Uebungen. — 20 häusliche Arbeiten wurden vom Lehrer verbessert.
		B. Wissenschaften.		
2		Religion.	Pr. Schiedewitz und K. Jarosch.	Wie in Prima.
		Geschichte.	Direktor.	Alte Geschichte, vom Anfange bis 323 v. Chr.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Piarzy i Ksiąg szkolnych.
4	Matematyka.	Pr. Putiatycki.	W półroczu latowém: powtórzenie tego, co było w klassie IIIciéj. — Wyciąganie pierwiastków sześciennych — ciąg arytmetyczny i geometryczny — reguła procentów złożonych i rent — teorya binomu na wykładniki całkie — teorya ogólna równań — Trygonometrya płaska i analityczna — Geometrya podług Legendra, ks. V. i VI. — Co trzy tygodnie praktyczne ćwiczenia uczniowie pisali w domu, które nauczyciel poprawiał.
2	Fizyka.	Tenże.	O Elektryczności i galwanizmie, o magnetyzmie, o ciepliku, o powietrzu, o mierzeniu wysokości za pomocą barometru i o wodzie, podług Fiszera.
	C. Sztuki.		
	Rysunki.	N. Arndt.	Zobacz niżéj.
	Spiewanie.	N. Fleischer.	Zobacz niżéj.

Klassa III. Ordynaryusz: Nauczyciel Ciechański.

	A. Języki.		
9 Łacina.	Czytanie, 4 gdz.	N.W. Matern.	Caes. de B. C. Lib. I. i II, 1—42, tak na polski jako i na niemiecki język tłumaczono.
		N. Ciechański.	Jakobsa Anthol. str. 372—388 i 467—510.
	Grammatyka, 2 godz.	N.W. Matern.	Powtórzono, co było w klassie IVtéj; wykładano składnią o używaniu czasów i trybów podług Zumpta, tudzież ćwiczono w tłumaczeniu ustném krótkich zdań z niem. i polskiego języka na łaciński.
	Ćwiczenia, 2 godz.	Tenże.	7 robót w latowém, a 10 w zimowém półroczu.
		N. Ciechański.	8 robót w latowém, a 10 w zimowém półroczu Nauczyciele w domu poprawili.
	Prozodya, 1 godz.	Tenże.	Podług Zumpta rozdziału 3go wraz z ćwiczeniami w przywracaniu versus turbati.
5 Jęz. Greck.	Czytanie, 2 gdz.	Tenże.	Czytano wypisy Jakobsa od 103—115 i od str. 193—205.
	Gramm. 3 godz.	Prof. Cassius.	Etymologia podług Buttmanna: ćwiczono szczególniéj w czasowaniu foremném i nieforemném. — Exercitia zastósowane do prawideł grammatycznych, podług Pinzgera; ogółem 22 ćwiczeń Nauczyciel w domu poprawił.
4	Jęz. Niemiecki.	P.D. Dütschke	Objaśniano wyimki z 1go kursu Poelitza str. 46—80 i 1—18. Ćwiczenia stylowe w pisaniu listów i lekkich wypracowań. — 22 roboty Nauczyciel w domu poprawił. — Ćwiczenia w deklamowaniu.
3	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Składnia połączona z ćwiczeniami praktycznémi. — Czytano i wyjaśniano wiersze z I. i II. części wypisów Szumskiego i na prozę przerabiano. Prócz tego co dwa tygodnie wypracowania oddawano, które Nauczyciel w domu poprawiał.
2	Jęz. Francuzki.	N. Steck.	Tłumaczenie niektórych wyimków z wypisów Gediki. — Grammatyka podług Mozina: o zaimkach, o używaniu i szykowaniu onychże w zdaniu. — Słowa nieforemne. — O używaniu czasów, trybów i imiesłowów z ćwiczeniami piśmiennemi. — 20 robót domowych Nauczyciel poprawił.
	B. Umiejętności.		
2	Religia.	K. Schiedewitz X. Kap Jarosz.	Jak w klassie Iszéj.
	Historya.	Dyrektor.	Historya starożytna od początku do 323 przed Chr.

wöch. St.-Z.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
4	Mathematik.	Prof. v. Putiatycki.	Wiederholung des Pensums von Quarta. — Gleichungen des ersten Grades mit einer und mehrern unbekannten Größen. — Erhebung zum Quadrat. — Ausziehung der Quadrat-Wurzeln. — Bestimmte quadratische Gleichungen. — Von Logarithmen und dem Gebrauche logarithmischer Tafeln. — Geometrie nach Legendre, IIItes Buch.
	Naturlehre.	Lehr. Fleischer.	Im Sommerhalbenjahre: Mineralogie u. Einleitung zur Botanik. Im Winterhalbenjahre: System der Botanik und Zoologie.
	C. Künste.		
	Zeichnen.	Lehr. Arndt.	Siehe unten.
	Gesang.	Lehr. Fleischer.	Siehe unten.

Quarta, Ordinarius: Professor Dr. Dütschke.

	A. Sprachen.		
	Latein. Lectüre, 3 St.	L. v. Ciechański 2 St. und Prof. Cassius 1 St.	Aus Nepos: Miltiades, Themistocles, Aristides und Pausanias.
8	Latein. Prosodie, 1 St.	Derselbe.	Jacobs's Blumenlese S. 34—61. Anfangsgründe der Prosodie. — Uebungen im Skandiren des elegischen Versmaßes.
	Latein. Grammat. 2 St.	L. v. Ciechański.	Syntaxis. — De rectione casuum.
	Latein. Exercitia, 2 St.	Derselbe.	Erzählungen aus der Griechischen Geschichte, abwechselnd mit kurzen Sätzen, zur Einübung des syntaktischen Pensums. — 26 Arbeiten wurden geliefert, und vom Lehrer zu Hause verbessert.
4	Griechisch.	Pr. D. Dütschke.	Analoge Formenlehre bis zu den verbis contractis, nach Buttmann, verbunden mit Uebungen im schriftlichen Dekliniren und Konjugiren. — Lektüre in Jacobs's Lesebuch S. 1—46.
3	Deutsch.	Lehr. Fleischer.	Grammatik, nach Heyse, Abschn. 2, 3, 5, 6, 7 und 12. — Lese-, Sprech- und Deklamations-Uebungen, nach Popliński's Auswahl, Thl. I. — Orthographische und Styl-Uebungen. — Monatlich wurde ein Aufsatz angefertigt und vom Lehrer zu Hause korrigirt.
	Polnisch.	Lehr. Popliński.	Ausführliche Formenlehre, nach dessen Sprachlehre. — Lektüre und Erklärung sämmtlicher neuen Fabeln von Krasicki und anderer Gedichte, in der Auswahl von Szumski. — Umwandlung der gelesenen Gedichte in Prosa, und alle 14 Tage kurze Aufsätze, die vom Lehrer genau durchgesehen wurden.
2	Französisch.	Lehr. Steck.	Uebersetzung einiger Erzählungen in Gedicke's Lesebuch. — Grammatik: regelmäßige Konjugation, Gebrauch des Artikels, Regeln von den Haupt- Eigenschafts- Zahl- u. Fürwörtern. — 16 schriftliche Uebungen, nach Mozin, lieferten die Schüler dem Lehrer zur häuslichen sorgfältigen Durchsicht.
	B. Wissenschaften.		
	Religion.	Prediger Pflug f. d. evang. Sch. (c. m. V. u. VI.)	Christliche Glaubens- und Sittenlehre. — Die Beweisstellen wurden erklärt und auswendig gelernt. Gegen Ende des Kursus wurde Quarta in diesem Gegenstande besonders unterrichtet.
		Kaplan Jarosch f. d. kath. Sch. (comb. mit V.)	Leben und Wirken des Erlösers, dessen Leiden und Tod, der Stand der Erniedrigung und der Erhöhung. — Biblische Geschichte des A. T., von Moses bis zur Ankunft des Messias.
2	Geschichte.	Pr. D. Dütschke.	Alte Geschichte, vom Adam bis Christus, nach eigenen Diktaten.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
4	Matematyka.	Pr. Putiatycki.	Powtórzenie tego, co było w klassie IVtéj. — Równania stopnia piérwszego z jedną lub więcéj niewiadomemi. — Wynoszenie liczb do kwadratu. — Wyciąganie pierwiastków kwadratowych. — Oznaczone równania kwadratowe. — O logarytmach i używaniu tablic logarytmicznych. — Geometrya podług Legendra III. i IV. księga.
1	Historya naturalna	N. Fleischer.	W półroczu latowém: Mineralogia i wstęp do Botaniki. W półroczu zimowém: systema Botaniki i Zoologii.
	C. Sztuki.		
	Rysunki.	N. Arndt.	Zobacz niżéj.
	Spiewanie.	N. Fleischer.	Zobacz niżéj.

Klassa IV. Ordynaryusz: Professor Dr. Dütschke.

	A. Języki.		
8 Łacina.	Czytanie, 3 godz.	N. Ciechański. 2 godz.	Z Neposa: Miltiades, Themistocles, Aristides i Pausanias.
		Prof. Cassius. 1 godz.	Jakobsa Wypisy str. 54—61.
	Prozodya, 1 godz.	Tenże.	Początki prozodyi. — Ćwiczenia w skandowaniu wiersza elegiackiego.
	Gramm. 2 godz.	N. Ciechański.	Składnia. — De rectione casuum.
	Exercitia, 2 godz.	Tenże.	Powieści z historyi greckiéj naprzemian z krótkiémi zdaniami do reguł o składni zastósowanémi. — 26 robót oddano, które Nauczyciel w domu poprawił.
4	Jęz. Grecki.	P. D. Dütschke	Formowanie regularne podług Buttmana aż do słów ściągnionych, połączone z ćwiczeniami piśmiennemi w przypadkowaniu i czasowaniu. — Czytanie wypisów Jakobsa str. 1—46.
3	Jęz. Niemiecki.	N. Fleischer.	Grammatyka podług Hejse, rozdział 2, 3, 5, 6, 7 i 12. — Ćwiczenia w czytaniu, mówieniu i deklamowaniu, podług Popliń-skiego wyboru części II. — Ćwiczenia w ortografii i stylu. — Co miesiąc uczniowie pisali wypracowania, które Nauczyciel poprawiał.
	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Etymologia obszernie, podług własnéj grammatyki. — Czytano i objaśniano wszystkie bajki nowe Krasickiego i inne wyimki z wypisów Szumskiego. — Przerabiano wiersze czytane na prozę, a co 2 tygodnie krótkie wypracowania oddawano, które Nauczyciel w domu poprawiał.
2	Jęz. Francuzki.	N. Steck.	Tłumaczenie niektórych powieści z wypisów Gedyki. — Grammatyka: czasowanie foremne, o używaniu zaimków, prawidła o rzeczownikach, przymiotnikach tudzież o imionach liczbowych. — ćwiczeń piśmiennych podług Mozina uczniowie nauczycielowi wręczyli do poprawy 16.
	B. Umiejętności.		
	Religia.		
	a) ewanielicy.	Kazn. Pflug. (raz. z V. i VI.)	Nauka chrześciańska o wierze i o obyczajach. — Miejsca główne objaśniano i na pamięć ich się uczono. — Na końcu kursu klassa IV. szczególniéj w tym przedmiocie wyłącznie naukę pobierała.
	b) katolicy.	X. Kap. Jarosz. (razem z V.)	Życie i działanie Zbawiciela, jego męka i śmierc, stan poniżenia i wywyższenia. — Historya biblijna starego testamentu od Mojżesza aż do przyjścia Messyasza.
2	Historya.	P. D. Dütschke	Historya starożytna od Adama do Chrystusa, podług własnych poszytów.

wöch. St.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
2	Geographie.	Lehr. Fleischer.	Deutschland, der Preußische Staat, Asien und Afrika ausführlich, Amerika übersichtlich; Alles nach Selten, mit erläuternden Zusätzen und ethnographischer Lektüre.
4	Mathematik.	Prof. v. Putiatycki.	Wiederholung des Abschnitts von den gemeinen Brüchen. — Decimal-Brüche und Proportionen, mit ihrer Anwendung auf verschiedene praktische Rechnungsarten. — Buchstabenrechnung. — Geometrie, nach Legendre, Buch I und II.
	C. Künste.		
	Zeichnen.	Lehrer Arndt.	Siehe unten.
	Kalligraphie.	Lehr. Fleischer.	Nach Heinrigs und Hennig, nebst häuslichen Uebungen für jede Unterrichtsstunde.
	Gesang.	Derselbe.	Siehe unten.

Quinta, Ordinarius: Lehrer Fleischer.

	A. Sprachen.		
Latein.	Grammat. 3 St.	L. v. Ciechański.	Wiederholung des etymologischen Pensums von Sexta. — Vom Verbo und den Partikeln, mit mündlichen und schriftlichen, zu Hause angefertigten Uebungen im Konjugiren.
Latein.	Lectüre, 1 St.	Derselbe.	Uebersetzung in Jacobs's Elementarbuch, S. 101—113.
Latein.	Exercitia.	Derselbe.	Kurze Sätze über die Verba mit Berücksichtigung einiger Konstruktionen (des Acc. c. Inf., der Participien, u. a.). 28 Arbeiten wurden vom Lehrer zu Hause verbessert.
	Deutsch.	Lehr. Fleischer.	Grammatik, nach Heyse's Leitfaden, Abschn. 2—7, und 10 Lese- und Sprechübungen, nach Popliński's Auswahl, 1. Thl. — Jeden Monat eine schriftliche, außer der Klasse corrigirte Uebung.
4	Polnisch.	Lehr. Popliński.	Formenlehre nach dessen Grammatik, mit mündlichen und schriftlichen Uebungen. — Lektüre und Analyse einiger Abschnitte aus dem Przyjaciel dzieci, und Fabeln von Krasicki. — Lese- und Sprechübungen. — Kleine Aufsätze.
3	Französisch.	Lehr. Steck.	Grammatik, nach Mozin. — Deklination der Substantiva und Pronomina. — Regelmäßige Konjugation, mündlich und schriftlich. — Lesen und Uebersetzen in Gedicke's Lesebuch, S. 1—34. — 10 Exercitien wurden angefertigt, zu Hause verbessert und die befohlenen Reinschriften noch einmal durchgesehen.
	B. Wissenschaften.		
2	Religion.	Pred. Pflug und Kapl. Jarosch.	Siehe Quarta.
2	Geographie.	Lehr. Fleischer.	Mittel-, Nord-, Süd- und Ost-Europa, nach Selten.
3	Arithmetik.	L. v. Ciechański.	Die vier Rechnungsarten mit ganzen Zahlen und gemeinen Brüchen. — Uebungen im Kopfrechnen.
1	Naturgeschichte.	Lehr. Fleischer.	Allgemeine Begriffe aus den drei Naturreichen, besonders mit Hinsicht auf die Gewinnung und Benutzung der wichtigsten Produkte. — Beschreibung der Hausthiere.
	C. Künste.		
	Zeichnen.	Lehr. Arndt.	Siehe unten.
	Kalligraphie.	Lehr. Fleischer.	Nach Heinrigs und Hennig, nebst häuslichen Uebungen von Stunde zu Stunde.
	Gesang.	Derselbe.	Siehe unten.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
4	Geografia.	N. Fleischer.	Niemcy, państwo Pruskie, Azyą i Afrykę obszernie, Amerykę ogólnie traktowano; wszystko podług Seltena, z dodatkami wyjaśniającemi i czytaniem etnograficznem.
4	Matematyka.	P. Putiatycki.	Powtórzenie rozdziału o ułamkach zwyczajnych. — Ułamki dziesiętne i proporcye, z ich zastósowaniem do różnych rachunków praktycznych. — Algebra. — Geometrya podług Legendra księgi I. i II.
	C. Sztuki.		
	Rysunki.	N. Arndt.	Obacz niżéj.
	Kalligrafia.	N. Fleischer.	Podług Heinrigsa i Henniga, wraz z ćwiczeniami domowémi na każdą godzinę naukową.
	Spiewanie.	Tenże.	Obacz niżéj.

Klassa V. Ordynaryusz: Nauczyciel Fleischer.

	A. Języki.		
	Łacina. Grammatyka, 3 godz.	N. Ciechański.	Powtórzenie tego, czego się w niższéj klassie uczono. — O słowie i partykułach, wraz z ustnémi i piśmiennémi ćwiczeniami w czasowaniu.
6	Łacina. Czytania, 2 gdz.	Tenże.	Tłumaczenie z wypisów Jakobsa str. 101—113.
	Łacina. Exercitia.	Tenże.	Krótkie zdania z słowami, zastósowane do niektórych prawideł syntaktycznych (Acc. c. Inf., o Imiesł. i t. d.) — 28 robót przez Nauczyciela w domu było poprawionych.
	Jęz. Niemiecki.	N. Fleischer.	Grammatyka podług Heysego, rozdział 2—7 i 10; ćwiczenia w czytaniu i mówieniu podług Poplińskiego wyboru części I. Każdego miesiąca Nauczyciel w domu poprawiał robotę sobie wręczoną.
4	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Z grammatyki etymologia z ustnémi i piśmiennémi ćwiczeniami. — Czytano i rozbierano niektóre rozdziały z Przyjaciela dzieci i bajki Krasickiego. — Ćwiczono w czytaniu i mówieniu. — Krótkie wypracowania.
3	Jęz. Francuzki.	N. Steck.	Grammatyka podług Mozina. — Przypadkowanie rzeczowników i zaimków — Czasowanie foremne na piśmie i ustnie. — Czytanie i tłumaczenie wypisów Gedyki str. 1—44. — 10 ćwiczeń napisano, które Nauczyciel w domu poprawił i na czysto odpisać kazał.
	B. Umiejętności.		
2	Religia.	Kazn. Pflug. X. K. Jarosz.	Jak w klassie IVtéj.
2	Geografia.	N. Fleischer.	Europa średnia, północna, południowa i wschodnia, podług Seltena.
3	Arytmetyka.	N. Ciechański.	Cztéry działania z liczbami całemi i ułamkami zwyczanémi. — Ćwiczenia w rachunkach pamięciowych.
1	Historya naturalna	N. Fleischer.	Wyobrażenie ogólne z trzech królestw natury, szczególniéj co się tyczy nabywania, używania najważniejszych płodów. — Opis zwierząt domowych.
	C. Sztuki.		
	Rysunki.	N. Arndt.	Obacz niżéj.
	Kalligrafia.	N. Fleischer.	Podług Heinrigsa i Henniga, wraz z ćwiczeniami domowemi od godziny do godziny.
	Spiewanie.	Tenże.	Zobacz niżéj.

Sexta, Ordinarius: Lehrer Woyde, seit Neujahr: Lehrer Fleischer.

wöch. St.-Z.	Lehrgegenstand.	Lehrer.	Was in diesem Gegenstande abgehandelt ist, nebst Angabe der Schriftsteller und Lehrbücher.
	A. Sprachen.		
7	Latein.	L. Woyde, von Neuj. P. Pflug (4 St.) u Prof. Cassius (3 St.)	Lese-Uebungen mit Berücksichtigung der Quantität der Penultima. — Uebersetzung und Analyse in Jacobs's Elementarbuch, S. 19—27. — Analoge Formenlehre, nach Zumpt. — Bildung kurzer Sätze, die der Lehrer verbessert zurückgab.
4	Deutsch.	Lehrer Woyde, und von Neuj. Pr. Schiedewitz.	Lese-Uebungen im Elementarbuche von Popliński. — Regelmäßige Formenlehre. — Recitationen.
5	Polnisch.	L. Popliński.	Lese-Uebungen und Uebersetzung leichter Stücke im: Przijaciel dzieci. — Erklärung einiger Fabeln und anderer Gedichte. — Memoriren der erklärten Fabeln. — Einübung der Formenlehre, schriftlich und mündlich.
1	Französisch.	Lehrer Steck.	Lese-Uebungen im Lesebuche von Gedicke, S. 10—31. — Schriftliche und mündliche Uebungen im Dekliniren.
	B. Wissenschaften.		
2	Religion.	Prediger Pflug (mit ev. Sch.)	Siehe Quarta.
		Kaplan Jarosch (mit kath. Sch.)	Glaubens- und Sittenlehre, nach dem Diöcesan-Katechismus.
3	Rechnen.	L. Woyde, von Neujahr Lehrer v. Ciechański.	Die vier Species mit unbenannten und benannten Zahlen. — Einfache Regel de tri.
2	Geographie.	Lehr. Fleischer.	Allgemeine physisch-topische Erdkunde, nach eigenem Leitfaden §. 1—30.
	C. Künste.		
2	Zeichnen.	Lehr. Arndt.	Siehe unten.
3	Kalligraphie.	Lehrer Woyde, von Neujahr Lehr. Fleischer.	Uebungen, nach Heinrigs und Hennig, nebst häuslichen Uebungen für jede Lehrstunde.

Der Zeichnen-Unterricht wurde vorschriftsmäßig in fünf besondern Ordnungen oder Stufen zu 2 Stunden, also in 10 Stunden wöchentlich ertheilt, nach dem im vorjährigen Programm (S. 23. und 24) angegebenen Lehrplane, mit Berücksichtigung der, von der Königl. Akademie der Künste zu Berlin getroffenen Abänderungen (S. Reskript vom 9. April 1830. unter den Verfügungen).

Dem Gesang-Unterrichte, welchen der Lehrer Fleischer leitete, wurden drei Stunden gewidmet. — Davon war 1 Stunde zur Anweisung in den Grundsätzen des einfachen Kontrapunktes mit besonderer Berücksichtigung des von J. B. Logier darüber erschienenen Werkes, und mit Beleuchtung des darin enthaltenen Lehrverfahrens; 1 Stunde für den Chor der Geübteren, und 1 Stunde zur elementarischen Grundlage bestimmt.

Klassa VI. Ordynaryusz: Naucz. Wojde, od Nowego roku Naucz. Fleischer.

Licz. godz.	Przedmiot.	Nauczyciel.	Co wykładano w tym przedmiocie z wykazem Pisarzy i Ksiąg szkolnych.
	A. Języki.		
7	Łacina.	N. Wojde, a od Now. r. Kazn. Pflug (4 godz.) a Prof. Cassius (3 godz.)	Ćwiczenia w czytaniu z zachowaniem iloczasu przedostatniéj sylaby. — Tłumaczenie i rozbiór z Jak. wyp. str. 19—27. — Formowanie regularne podług Zumpta, układanie krótkich zdań, które Nauczyciel w domu poprawiwszy uczniom oddawał.
4	Jęz. Niemiecki.	N. Wojde. od Nov. roku K. Schiedewitz	Ćwiczono w czytaniu z wypisów Niem. Poplińskiego. — Regularne formowanie. — Recytacye.
5	Jęz. Polski.	N. Popliński.	Czytanie z Przyjaciela Dzieci. — Objaśnienie niektórych bajek i innych wierszy z tejże książki, których się na pamięć uczono. — Ćwiczenie w formowaniu na piśmie i ustnie.
1	Jęz. Francuzki.	N. Steck.	Ćwiczenia w czytaniu z wypisów Gedyki str. 10—31. — Piśmienne i ustne ćwiczenia w przypadkowaniu.
	B. Umiejętności.		
2	Religia.		
	a) ewanielicy.	Kazn. Pflug.	Jak w klassie IVtéj.
	b) katolicy.	X. Kap. Jarosz.	Nauka wiary i obyczajności podług katechizmu dyecezyalnego.
3	Rachunki.	N. Wojde, od Now. roku N. Ciechański.	Cztéry działania w liczbach prostych i wielorakich. — Reguła trzech.
2	Geografia.	N. Fleischer.	Ogólne fizyczno-topiczne ziemiopistwo podług własnego kompendyum.
	C. Sztuki.		
2	Rysunki.	N. Arndt.	Zobacz niżéj.
3	Kalligrafia.	N. Wojde, od Now. Rok. N. Fleischer.	Ćwiczenia podług Heinrigsa i Henniga wraz z domowemi ćwiczeniami na każdą godzinę.

Naukę rysunków stósownie do przepisu w pięciu oddzielnych klassach czyli stopniach po dwie godziny, a zatem w 10 godzinach co tydzień dawano, podług planu w przeszłorocznem programmacie (str. 23 i 24) umieszczonego, z zastósowaniem do zmian przez Król. Akademią Kunsztów w Berlinie zrządzonych. (Ob. reskrypt z dn. 9go Kwietnia 1830 między reskryptami).

Nauce Spiewania, którą się Nauczyciel Fleiszer trudnił, trzy godziny co tydzień poświęcono. — Z tych jednę przeznaczono na wyjaśnienie zasad pojedynczych kontrapunktów, stósując się do dzieła pzez J. B. Logiera wydanego wraz z wykazaniem metodycznego sposobu uczenia w tém dziele; jednę godzinę chorowi dla bieglejszych, a drugą dla początkowych przeznaczono.

II. Inhalt der Verfügungen.

I. In Betreff der Maturitäts-Prüfung und des Abganges zur Universität.

1. Das Königl. Hohe Ministerium hat es angemessen gefunden, in allen denjenigen Gymnasien, bei welchen für die philosophische Propädeutik bereits Lektionen angeordnet sind, auch bei der Prüfung der Abiturienten auf diesen Gegenstand Rücksicht zu nehmen, und ihn mit der, in §. 11. der Instruktion vom 25ten Juni 1812, angeordneten mündlichen Prüfung in der höhern Grammatik in Verbindung zu setzen. Die Verfügung des Königl. Hochlöbl. Provinzial-Schul-Kollegii d. d. Posen den 28ten Febr. 1830 macht dies zur Nachachtung bekannt.

2. und 3. Mit den Verfügungen vom 3ten Mai und 3ten Juli 1830 wurden die, von den im vorigen Jahre von den Gymnasien zu Posen und Bromberg zur Universität abgegangenen jungen Leuten gelieferten Probearbeiten, nebst dem Gutachten der Königl. Wissenschaftlichen Prüfungs-Kommission, dem Direktor s. l. r. zur Einsicht und demnächst zur Mittheilung an die Lehrer der Anstalt übersandt.

4. Der Inhalt der Verfügung vom 31ten Jan. 1831, in Betreff der hebräischen Sprache, ist nachstehender:

Das Ministerium sieht sich veranlaßt, hierdurch anzuordnen, daß von jetzt an den inländischen Studirenden, welche sich dem Studio der Theologie widmen wollen, das gesetzlich vorgeschriebene Triennium erst von dem Zeitpunkte an gerechnet werden soll, wo sie, mittelst eines Zeugnisses einer Schulprüfungs- oder einer Königl. Wissenschaftlichen Prüfungs-Kommission, werden nachgewiesen haben, daß sie in Hinsicht der Kenntniß der hebräischen Sprache reif zum theologischen Studium sind.

Zur Erlangung eines solchen Zeugnisses ist erforderlich, daß der Examinand bei der mit ihm anzustellenden schriftlichen und mündlichen Prüfung eine sichere und vollständige Bekanntschaft mit den Regeln der kleinen hebräischen Grammatik von Gesenius, wozu indessen die in den Anmerkungen ent-

II. Treść Reskryptów.

I. Względem examinu maturitatis i odchodzących na Akademią.

1. Wysokie Król. Ministeryum uznało za rzecz stósowną, aby w tych Gimnazyach, w których lekcye Propedeutyki filozoficznéj już zostały urządzone, przy examinie maturitatis i na ten przedmiot wzgląd był miany, łącząc go z examinem ustnym wyższéj grammatyki, stósownie do §. 11. instrukcyi z dn. 25. Czerwca 1812 r. Dyrektor został o tém uwiadomiony Reskryptem Prześwietnéj Król. Rady Szkolnéj, z dn. 28go Lutego 1830 r.

2. i 3. Reskryptem z dn. 3go Maja i 30go Lipca 1831 r. kommunikowane zostały Instytutowi i Nauczycielom roboty piśmienne abituryentów Gimnazyum Poznańskiego i Bydgoskiego z roku upłynionego, wraz z zdaniem Król. Naukowéj Kommissyi examinacyjnéj.

4. Osnowa Reskryptu z dn. 31. Stycznia 1831 r. względem języka hebrajskiego, jest następująca:

Król. Ministeryum widzi się być powodowane, przepisać niniejszém, aby odtąd uczniom Uniwersytetu krajowcom, którzy się Teologii poświęcają, prawem przepisany trzechletni kurs akademiczny, od tego dopiero czasu był liczony, w którym zaświadczeniem od Kommissyi Szkolnéj lub Najwyższéj Kommissyi examinacyjnéj uzyskaném, udowodnić potrafią, iż, ze względu na znajomość języka hebrajskiego, do nauk teologicznych należycie są przygotowani.

Dla uzyskania takowego świadectwa potrzeba, aby uczeń okazał w ustnym i piśmiennym examinie, że gruntownie i zupełnie jest obeznany z regułami mniejszéj grammatyki hebrajskiéj Geseniusza, z wyłączeniem jednak subtelniejszych uwag i postrzeżeń, w przy-

haltenen feineren Bestimmungen und Ausnahmen nicht zu rechnen sind, an den Tag lege, und im Stande sei, einen Abschnitt aus einer historischen Schrift des alten Testaments, oder einen leichten Psalm, ohne Beihülfe eines Wörterbuchs, richtig zu übersetzen. Auch soll von jetzt an kein inländischer Studirender, welcher sich dem Studio der Theologie widmen will, in das Album einer inländischen evangelisch-theologischen Fakultät eher eingetragen werden, als bis er in Hinsicht seiner Kenntniß der hebräischen Sprache das im Obigen bezeichnete Zeugniß der Reife wird beigebracht haben.

Demnach muß künftig in den Abgangs-Zeugnissen derjenigen Schüler, welche sich dem Studium der Theologie widmen wollen, das Maaß ihrer Kenntnisse durch das Prädikat: „Reif oder Unreif" nach den obigen Bestimmungen ausdrücklich abgegeben werden.

II. Ueber dem Ausfall der vorjährigen Klassen-Prüfung.

5. Nach dem uns vorliegenden Berichte über die vor Kurzem im dortigen Gymnasio angestellte Klassenprüfung haben die Leistungen der Anstalt befriedigt. Es gereicht uns zum Vergnügen, unsere besondere Zufriedenheit darüber zu erkennen geben zu können. Diese lassen wir auch durch das Ephorat den Lehrern des Gymnasii bezeigen.

Dies ist der Inhalt der Verfügung vom 31ten Oktober 1830.

III. Die Bestätigung des Lehrplans.

6. Die Verfügung vom 10ten Juni 1830 genehmigt den Lektionsplan für das Schuljahr von Ostern $18\frac{30}{31}$.

IV. Empfehlung und Einführung von Lehrbüchern.

7. Daß auch der 2te Theil der Auswahl von Mustern Deutscher Prosaiker und Dichter (von dem Lehrer Anton Popliński am Gymnasio zu Posen verfaßt) in die mittleren Klassen unseres Gymnasii eingeführt werde, ordnet die Verfügung vom 16ten März 1830 an. Eben so wird

8. die Auswahl Polnischer Fabeln, von dem Lehrer Joh. Popliński am hiesigen Gymnasio herausgegeben, zur Einführung in die drei untern Gymnasial-Klassen genehmigt, mittelst Reskriptes vom 16ten Juni 1830.

piskach zawartych; nadto aby był w stanie wyimek jaki z historycznych pism Starego Testamentu lub Psalm łatwy bez pomocy słownika tłumaczyć. Odtąd żaden krajowy uczeń Uniwersytetu, który się Teologii poświęcić chce, nie będzie w Album krajowego ewanielicko-teologicznego Fakultetu zapisany, aż dopiero po złożeniu wzmiankowanego wyżéj świadectwa dojrzałości w języku hebrajskim.

Przeto na przyszłość w zaświadczeniach maturitatis tych Uczniów, którzy się Teologii poświęcić chcą, stopień ich biegłości w języku hebrajskim predykatem: dojrzały lub niedojrzały, stósownie do powyższych przepisów wyraźnie ma być oznaczony.

II. Względem wypadku przeszłorocznego prywatnego examinu.

5. Podług nadesłanego nam rapportu z odbytego niedawno prywatnego examinu w tamtejszém Gimnazyum, postępy w naukach są zadowolniające. Miło nam jest oświadczyć ztąd naszę ukontentowanie. Zalecamy oraz Eforatowi, aby to Nauczycielom także oświadczył. Ta jest osnowa Reskryptu z dn. 31. Październ. 1830

III. Zatwierdzenie Planu naukowego.

6. Reskryptem z dn. 10go Czerwca 1830 r. plan naukowy na rok $18\frac{30}{31}$ zatwierdzony został.

IV. Polecenie i zaprowadzenie ksiąg elementarnych.

7. Zaprowadzenie i Igiéj także części dziełka: Auswahl von Mustern deutscher Prosaiker und Dichter (przez Pana Ant. Poplińskiego, Nauczyciela przy Gimnazyum w Poznaniu) w klassach średnich naszego Gimnazyum, nakazuje Reskr. z dn. 16go Marca 1830. — Podobnież

8. Wybor bajek polskich, przez Jana Poplińskiego, Nauczyciela tutejszego Gimnazyum wydany, w trzech niższych klassach Szkoły naszéj zatwierdzony Reskryptem z. dn. 16go Czerwca 1830 r.

9. Ein Exemplar des, von dem Gymnasial-Lehrer Spiller in Groß-Glogau herausgegebenen Leitfadens in der Elementar-Mathematik (Erster Theil) wird, um selbiges den Lehrern der Mathematik am hiesigen Gymnasio zur Kenntnißnahme und eventualiter zur weiteren Empfehlung mitzutheilen, und es dann in die Bibliothek des Gymnasii aufzunehmen, dem Direktor, mittelst Verfügung vom 21ten December 1830, zugefertigt.

V. In Hinsicht der Lehrmittel.

10. Unterm 7ten Juni 1830 wurden 25 Thaler zur Anschaffung von Vorlegeblättern zum Zeichnen angewiesen.

11. Die Verfügung des Königl. Provinzial-Schul-Kollegii vom 15ten Oktober 1830, in Betreff der Abfassung einer Deutschen Grammatik für Polen lautet wörtlich wie folgt:

Bei der verschiedenen Art, in welcher der Unterricht in der Deutschen Sprache den Schülern, deren Muttersprache die Polnische ist, ertheilt werden muß, wenn die einen und die andern mit der wünschenswerthen Leichtigkeit die nöthigen Fortschritte machen sollen, ist schon längst das Bedürfniß einer Deutschen Grammatik für Polen gefühlt worden, indem für die Deutschen bei der Erlernung der Polnischen Sprache schon mehr gesorgt ist.

Da indessen eine Grammatik der Deutschen Sprache für Polen zweckentsprechend nur von Männern geschrieben werden kann, welche bei einer gründlichen Kenntniß der Sprache, mit allen, oder doch den vorzüglichsten Schwierigkeiten bekannt sind, welche die Polen bei der Erlernung der Deutschen Sprache zu überwinden haben, diese Bekanntschaft aber nur durch die Erfahrung bei dem Unterrichte junger Polen erworben werden kann: so dürfte die Verfassung einer solchen Grammatik ein längeres Studium und die Vereinigung der Erfahrungen mehrerer Lehrer erfordern.

Diese Rücksicht, und die Erwägung der Wichtigkeit der Erleichterung des Unterrichtes haben Se. Majestät den König bewogen, auf die Verfassung einer zweckmäßigen Deutschen Grammatik für Polen einen Preis von 600. Rthlr. zu setzen.

Bevor jedoch die Aufgabe selbst zur Lösung gestellt wird, wünschen wir Ihr und der Lehrer am dortigen Gymnasium Gutachten über die zweckmäßigste Ab-

9. Jeden exemplarz matematyki elementarnéj (część Isza) wydanéj przez Nauczyciela gimn. Spiller w Głogowie, nadesłany został Dyrektorowi wraz z Reskryptem z dn. 21go Grudnia 1830. dla kommunikowania tegoż dzieła Nauczycielowi matematyki przy tutejszem Gimnazyum, i dalszego polecenia onegoż Exemplarz ten w bibliotece gimnazyalnéj złożony.

V. Względem Apparatu szkolnego.

10. Pod dniem 7 Czerwca 1830 r. assygnowano 25. tal. na zakupienie wzorów do rysunków.

11. Reskrypt Król. Prowincyalnéj Rady Szkolnéj z dnia 15go Października 1830 r. tyczący się napisania Grammatyki niemieckiéj dla Polaków, brzmi słownie, jak następuje:

Dla rozmaitości metody, któréj w nauce języka niemieckiego z uczniami popolsku mowiącymi, trzymać się wypadało, aby jedni i drudzy z pożądaną łatwością należyte postępy uczynić mogli, dawno już czuć się dała potrzeba Niemieckiéj Grammatyki dla Polaków, zwłaszcza, że dla Niemców, uczących się popolsku, już więcéj sposobności obmyślono.

Gdy atoli stósowna Grammatyka niemiecka dla Polaków, tylko przez mężów ułożoną być może, którzy przy gruntownéj języka znajomości, ze wszystkiemi albo przynajmniéj z główniejszemi trudnościami są obeznani, jakie Polakom, uczącym się poniemiecku, stawają na przeszkodzie, a znajomość ta z doświadczenia tylko nabywa się przez dawanie téj nauki młodym Polakom; przeto napisanie takowéj Grammatyki, dłuższéj pracy wymagające, jedynie za przyłożeniem się kilku doświadczonych Nauczycieli pomyślnym uwieńczone być może skutkiem. Wzgląd ten, a oraz potrzeba ułatwienia téj nauki, były powodem Jego Królewskiéj Mości do wyznaczenia za napisanie stósownéj Grammatyki dla Polaków, nagrody 600 tal. wynoszącéj. Nim jednak konkurs ogłoszonym będzie, zasięgamy zdania WMPana i Nauczycieli

fassung und Einrichtung einer solchen Grammatik, welche zunächst für Schulen bestimmt seyn soll, zu vernehmen.

Wir halten im Allgemeinen die Theilung der Grammatik in 3 Kurse für nöthig, von denen einer für die beiden untersten, einer für die mittlern, einer für die obersten Klassen eines Gymnasiums, oder einer höhern Bürgerschule von 6 Klassen, einzurichten seyn würde. Im Besondern ist zu wünschen, daß so viel als möglich die Aehnlichkeit oder Verschiedenheit der beiden Sprachen bemerklich gemacht, zu gegenseitiger Erklärung gebraucht, und mit der nöthigen Anzahl von passenden Beispielen begleitet werde, u. s. w. Posen d. 15. Okt. 1830.

Königl. Provinzial-Schul-Kollegium.

12. Auf die Verfügung vom 14. Januar 1831, welche den Direktor zur Anzeige auffordert, ob die 30 Rthlr., welche die hiesige Synagoge jährlich an das Gymnasium zahlt, bereits eingegangen, und event. in welcher Art dieses Geld verwandt worden, berichtete der Direktor unterm 10ten Feb. c., daß die Zahlung wie gewöhnlich erfolgt, und die besagte Summe, der früheren Bestimmung der Israelitischen Gemeinde gemäß, fürs Museum des Gymnasii, zu Prämien u. s. w. verwandt worden sei.

13. Mittelst Verfügung vom 20. Dez. wird auf den Antrag des Direktors die Anschaffung eines Schrankes zur Aufbewahrung der Landkarten im Gymnasio bewilligt.

VI. Bewilligte Gratifikations- und Gehalts-Zulagen.

14. In dem Reskr. vom 17ten März 1830 wird

a. die hiesige Gymnasial-Kasse angewiesen,

1. Gratifikationen an die Lehrer,
2. die Summe von 84 Rthlr. 26 sgr. 4 pf. an den Direktor zu zahlen, damit letzterer besagtes Quantum, nach erfolgter Berathung mit den Lehrern, unter diejenigen Schüler vertheile, welche der Unterstützung am meisten bedürftig und würdig sind, dabei aber vorzugsweise auf die, dem Schulfache sich widmen wollenden Lehrlinge Bedacht nehme;

b. der Direktor beauftragt, die Verfügung zu 2, hinsichtlich der Vertheilung an die Schüler, genau zu beachten, u. s. w.

przy tamtejszém gimnazyum: jakim sposobem takowa Grammatyka napisaną i urządzoną być ma. —

W ogólności sądzimy, iż podział grammatyki na trzy kursa jest potrzebnym, z których pierwszy na dwie najniższe klassy, drugi na dwie średnie, a trzeci na dwie najwyższe klassy gimnazyalne lub wyższych szkół miejskich o 6ciu klassach, mógłby być przeznaczony. W szczególności zaś życzyćby należało, aby ile możności, w celu należytego wyjaśnienia, podobieństwo lub różnica obydwóch języków wskazanémi być mogły, z przytoczeniem stósownych przykładów, i t. d. Poznań dn. 18go Paźdz. 1830 r.

Król. Prowinc. Rada Szkolna.

12. W skutek Reskryptu z dn. 14go Stycznia 1831 r. zalecającego Dyrektorowi, aby zarapportował, czyli wypłata summy 30 tal., którą tutejsza Synagoga Instytutowi rocznie składać zwykła, już nastąpiła, i na co te pieniądze użyte zostały? Dyrektor dn. 10go Lutego r. b. zawiadomił Zwierzchność, że wypłata, jak zwykle, uiszczona, a rzeczona summa, stósownie do przeznaczenia już dawniéj przez synagogę wskazanego, na muzeum gimnazyalne, na nagrody i t. d. użytą została.

13. Reskryptem z dn. 20go Grudnia 1830 r. na przedstawienie Dyrektora zakupienie szafy dla zachowania kart geograficznych dozwolone.

VI. Gratyfikacye i Podwyższenie Pensyi.

14. Reskryptem z dn. 17go Marca 1830 r.

a) tutejsza kassa gimnazyalna odebrała rozkaz wypłacenia

1. Gratyfikacyi dla Nauczycieli;
2. Na ręce zaś Dyrektora summy 81 thl. 26 sgr. 4 fen., aby tenże naradziwszy się poprzednio z Nauczycielami tę summę pomiędzy takich podzielił uczniów, którzy potrzebując najwięcéj wsparcia, godnymi się onegóż okazali; nadewszystko zaś, aby na tych młodzieńców wzgląd był miany, którzy się stanowi nauczycielskiemu poświęcić zamierzają;

b) Dyrektor odebrał zalecenie, aby do Reskryptu pod N. 2. wymienionego względem wspierania uczniów, ściśle się stósował, i t. d.

15. Laut Verfügung vom 16ten Juli 1830 ist dem Prof. Cassius eine Gehaltszulage von 50 Thalern und außerdem eine außerordentliche Unterstützung in gleicher Höhe zugebilligt worden. Außerdem haben der Oberlehrer Matern, der Lehrer Fleischer, der Lehrer der Französischen Sprache Steck, jeder zu 50 Thlr., und der Zeichnen-Lehrer Arndt 20 Thlr. Gehaltszulage erhalten.

VII. Die Beförderung eines gedeihlicheren Gymnasial-Unterrichtes betreffend.

16. Nach dem Erlasse vom 27ten März 1830 ist künftig in jedem Programm zu bemerken, wie viele Schüler sich in den hebräischen Sprachklassen befinden, demnächst überhaupt darauf hinzuwirken, daß die betreffenden Schüler sich nicht erst das Lesebuch von Gesenius, sondern sogleich das alte Testament, nebst einem besonderen Wörterbuche, anschaffen, da sie beides später doch nicht entbehren und aus ersterem zum Uebersetzen für die jedesmalige Bildungsstufe geeignete Stellen besser und in größerer Zahl, als aus jenem Lehrbuche ausgewählt werden können.

17. In dem Reskripte vom 9ten April 1830 heißt es: Das vorgeordnete Königl. Ministerium hat den von uns entworfenen, Ihnen (dem Direktor) mittelst Verfügung vom 12ten November 1829 zugefertigten Lehrplan für den Zeichnen-Unterricht für die Gymnasien des Großherzogthums Posen, der Königl. Akademie der Künste zu Berlin zur Beurtheilung vorgelegt und dadurch auf's Neue zu erkennen gegeben, welch einen Werth dasselbe auf die richtige Behandlung dieses Unterrichtsgegenstandes legt.

Indem nun die Königl. Akademie der Künste den Plan im Allgemeinen für angemessen erklärt hat, sind von derselben einige Punkte herausgehoben worden, über welche wir Sie zu weiterer Mittheilung an den Zeichnen-Lehrer, und zu sorgfältiger Beachtung in Kenntniß setzen.

18. Unterm 10ten April 1830 verlangt die Oberschulbehörde zu wissen, wie viele Privatstunden wöchentlich jeder einzelne Schüler theils erhält theils ertheilt?

19. Aus Ihrem Berichte, heißt es in dem Erlaß vom 28ten Mai 1830, haben wir ersehen, daß von vielen Schülern des dortigen Gymnasii Pri-

15. Reskryptem z dn. 16go Lipca 1830 r. Professorowi Cassius, powiększono pensyą o 50 tal., który prócz tego dostał nadzwyczajną gratyfikacyą w równéj summie. Nadto Naucz. W. Matern, Naucz. Fleischer, i Naucz. języka francuzkiego, Panu Steck o 50 tal., a Nauczycielowi rysunków o 20 tal., pensye zostały powiększone.

VII. Tyczy się ulepszenia w dawaniu nauk gimnazyalnych.

16. Podług Reskryptu z dn. 27. Marca 1830 r. na przyszłość w każdym programmacie ma być wyrażone, ile członków liczy klassa hebrajska; prócz tego zalecać uczniom, aby nie kupowali wprzód książki elementarnéj Geseniusza, lecz zaraz Stary Testament z osobnym słownikiem nabywali, ponieważ późniéj i tak bez tych dwóch ostatnich dzieł obejść się nie będą mogli, a wybor stósownych wyimków do czytania w samym Testamencie, stósownie do postępu uczniów, nierównie łatwiejszy, niż w wzmiankowanéj antologii.

17. W reskrypcie z dn. 9go Kwietnia 1830 r. wyrażono:

Plan naukowy rysunków dla Gimnazyów W. Xięstwa Poznańskiego, przez nas ułożony, i Reskryptem z dn. 12go Listopada 1829 WMPanu (Dyrektorowi) kommunikowany, Król. Ministeryum raczyło przesłać Król. Akademii Sztuk pięknych w Berlinie do approbacyi; co za nowy dowód służyć może, jaką wartość wspomniona władza kładzie na ten przedmiot naukowy.

Gdy więc Król Akademia Sztuk pięknych w ogólności plan ten za stósowny uznała; zostały przez nię niektóre punkta wytknięte, o których WMPana zawiadomiamy, w celu kommunikowania takowych Nauczycielowi rysunków, aby się w téj mierze ściśle planu trzymał.

18. Pod dniem 10ym Kwietnia 1830 r. żąda Zwierzchność Szkolna rapportu: ile godzin prywatnych na tydzień każdy uczeń w szczególności bierze lub daje.

19. Z rapportu WMPana, wyrażono w Reskr. z dn. 28go Maja 1830 r. wyczytaliśmy, iż wielu uczniów tamtejszego Gimnazyum, lekcye pry-

vatstunden sowohl genommen als gegeben werden. In Ansehung der von den Schülern ertheilten Privatstunden haben Sie darauf zu sehen, daß deren nicht so viele werden, damit bei den übrigen Schularbeiten die Gesundheit der Schüler durch übermäßige Anstrengung nicht leide. Ganz besonders aber werden Sie nur denjenigen jungen Leuten gestatten, Privat-Unterricht als Repetitoren oder sonst zu ertheilen, die Ihnen als durchaus sittlich-unbescholten bekannt sind.

In jedem Falle dürfen Schüler, ohne Ihnen vorher Anzeige gemacht zu haben, Privatstunden weder geben noch nehmen.

20. Daß die Schüler evangelischen Bekenntnisses im hiesigen Gymnasio

a. in den drei oberen Klassen, wie bisher, von dem evangelischen Unitäts-Prediger Schiedewitz, und

b. in den 3 untern Ordnungen von dem Prediger Pflug in der Religion, je in 2 Stunden die Woche unterrichtet werden, genehmigt das Königl. Hochlöbl. Provinzial-Schul-Kollegium mittelst Reskr. vom 16. Juni 1830.

21. „Die Kenntniß des Hebräischen, heißt es in dem Ministerial-Reskripte vom 17ten Mai 1830, ist dem katholischen Gottesgelehrten in wissenschaftlicher Beziehung eben so unentbehrlich, wie dem evangelischen Theologen. Indessen soll das Hebräische den katholischen Gymnasial-Schülern nicht aufgedrungen, sondern nur empfohlen werden, mit dem Beisatze, daß diejenigen, welche vom Staate ein Stipendium hoffen, und Theologie zu ihrem Fache wählen, das Hebräische bereits auf der Schule getrieben haben müssen.“ Dies ist, in Gemäßheit der Verfügung des Königl. Hochlöbl. Provinzial-Schul-Kollegii vom 1ten Juni 1830, den Schülern des Königl. Gymnasii bekannt gemacht worden. (Mehrere unserer Zöglinge besagten Bekenntnißes hatten auch früher schon jene Sprache zu erlernen angefangen.)

22. Ueber die Stellung des Herrn Erzbischofs von Gnesen und Posen zu den öffentlichen Schulen und Lehranstalten seines Sprengels sind höheren Orts Bestimmungen ergangen, die dem Direktor, mittelst Verfügung vom 22ten Juni 1830, mitgetheilt wurden:

watne częścią bierze częścią daje. Co się tyczy lekcyi prywatnych przez uczniów dawanych, czuwać należy, aby te niebyły zbyt liczne, i aby z téj przyczyny, przy innych robotach szkolnych, dla zbytecznego natężenia zdrowie uczniów na tém nie cierpiało. W szczególności jednak tym tylko młodzieńcom dozwolić można dawania lekcyi prywatnych, którzy WMPanu jako moralni i przykładni uczniowie są znani.

W każdym przypadku bez wiedzy WMPana nie wolno uczniom prywatnych lekcyi ani brać ani dawać.

20. Że uczniowie wyznania ewanielickiego w tutejszém Gimnazyum

a) w trzech klassach wyższych, jak dotąd, od ewanjelickiego Kaznodziei Jednoty J. X. Schiedewitz,

b) a w trzech najniższych klassach od Kaznodziei J. X. Pflug naukę religii, po dwie godziny na tydzień pobierać mają, potwierdza Prześw. Król. Prowinc. Rada Szkolna Reskr. z dn. 16go Czerwca 1830 r.

21. Znajomość języka hebrajskiego, wyraża się Reskrypt ministeryalny z dn. 17go Maj 1830 r. jest pod względem naukowym, równie potrzebną katolickim jak ewanjelickim teologom. Z tém wszystkiém uczniom gimnazyalnym katolikom nie narzucamy języka hebrajskiego, ale go tylko zalecamy, z tym dodatkiem: iż ci, którzy się stypendyum od rządu spodziewają i Teologii poświęcić się pragną, w Gimnazyum już do języka hebrajskiego przykładać się powinni. O takowém rozporządzeniu w skutek Reskryptu Prześw. Król. Prowinc. Rady Szkolnéj z dn. 1go Czerwca 1830 r. uczniowie Król. Gimnazyum zostali uwiadomieni (niektórzy z naszych uczniów rzeczonego wyznania, dawniéj już zaczęli się uczyć tego języka).

22. Względem stósunku, w jakim JWX. Arcybiskup gnieźnienski i poznański do Szkół publicznych i instytutów naukowych w swéj diecezyi zostaje, Wyższa Władza postanowiła przepisy, które Dyrektorowi, reskryptem z dn. 22go Czerwca 1830 r. kommunikowane zostały;

1. dem Herrn Erzbischofe steht, insofern es die religiöse Bildung der katholischen Jugend gilt, eine mitwirkende Aufsicht über alle reinkatholische und gemischte, sowohl öffentliche als Privatschulen seines Sprengels zu, und er ist im Allgemeinen befugt, Kenntniß von dem zu nehmen und nehmen zu lassen, was bezüglich auf die Religion in solchen Schulen vorgenommen wird.
2. der Herr Erzbischof hat also das Recht, katholische und gemischte Schulen und Gymnasien amtlich zu besuchen, um sich von der Zweckmäßigkeit des betreffenden religiösen Unterrichts zu überzeugen.
3. die Lehr- und Erbauungsbücher religiösen Inhalts werden mit Genehmigung des Herrn Erzbischofs geprüft, u. s. w.

23. Mittelst Erlasses vom 23ten Novbr. 1830 wird dem Direktor ein Exemplar der Instruktion für den geschichtlich-geographischen Unterricht bei den Gymnasien der Provinz Westphalen, weil sie im Ganzen zweckmäßig ist, und viele beachtungswerthe Bemerkungen enthält, zur Kenntnißnahme und Benutzung bei Anordnung des historischen und geographischen Unterrichts übermacht.

24. Der Inhalt der Verfügung vom 9ten Nov. 1830 lautet: Wir haben aus Ihrem Berichte vom 6ten d. M. gern ersehen, welche Maaßregeln Sie zur Einrichtung von Privatstunden in der Deutschen Sprache für die Schüler Polnischer Abkunft in dem dortigen Königl. Gymnasio neuerdings getroffen haben, und geben Ihnen darüber unsere Zufriedenheit zu erkennen. Ihrer Anzeige über die beabsichtigte Einrichtung von Privatstunden in der Polnischen Sprache für die Schüler Deutscher Abkunft sehen wir entgegen. (Der diesfällige Bericht wurde bald darauf erstattet.)

25. Die Verfügung vom 31ten Januar 1831: Aus dem in Abschrift angeschlossenen Berichte des Studiendirektors Jakob vom 26ten Januar c. werden Sie ersehen, daß demselben die Einrichtung gemeinsamer Arbeitsstunden in dem hiesigen Gymnasio (zu Posen) gelungen ist. Da Sie sich dadurch gewiß gern veranlaßt finden werden, auf dem dortigen Gymnasio (zu Lissa) den diesfälligen Versuch zu wiederholen, so erwarten wir Ihre An-

1. JMX. Arcybisknp ma wspólnie z nami czynny dozor nad wszystkiémi katolickiemi lub mieszanemi tak publicznémi jak prywatnémi szkołami w swéj dieczezyi, o ile się to tyczy religijnego wychowania młodzieży katolickiéj; i w ogólności jest upoważnionym wglądać w to, co ze względu na naukę Religii w takich szkołach postanowiono.

2. JWX Arcybiskup ma zatém prawo, szkoły katolickie i mieszane urzędownie odwiedzać, dla przekonania się, czyli nauka Religii z pożytkiem bywa wykładaną.

3. Książki elementarne i do nabożeństwa za pozwoleniem arcybiskupiém, rozbierane być mają, i t. d.

23. Reskr. z dn. 23. List. 1830 nadesłano Dyrektorowi exemplarz instrukcyi nauk historycznych i geograficznych na Gimnazya Prowincyi westfalskiéj przepisanéj, która gdy w ogólności jest stósowną i wiele ważnych uwag zawiera, zalecono więc aby w nauce tych przedmiotów z niéj korzystano.

24. Osnowa Reskryptu z dz. 9go List. brzmi jak następuje: Wyczytaliśmy z ukontentowaniem z rapportu WMPana z dn. 6go m. b. jakich WMPan użyłeś środków dla urządzenia prywatnych lekcyi języka niemieckiego dla młodzieży polskiéj w tamtejszem Królewsk. Gimnazym; oświadczamy WMPanu nasze zadowolnienie. Oczekujemy również doniesienia względem utworzyć się mających podobnych godzin prywatnych języka polskiego dla młodzieży niemieckiéj. (Rapport ten w krótce potym był zdany.)

25. Reskr. z dn. 31. Stycznia 1831 r.: Z załączonéj kopii rapportu Dyrektora Naukowego Pana Jakoba przekonasz się WMPan, iż urządzenie wspólnego gotowania się na lekcye w tutejszém Gimnazyum (w Poznaniu) przez niego przyszło do skutku. Zapewne i WMPan zechcesz w tamtejszém Gimnazyum (w Lesznie) podobną uczynić próbę; oczekujemy zatém w téj mierze doniesienia, i miło nam będzie, jeżeli to życzeniom na-

zeige, und werden uns freuen, wenn sie unsern Wünschen entspricht. (Gleich nach dem Anfange des neuen Schuljahres wird der Versuch in einer noch allgemeineren Ausdehnung auch bei uns wiederholt werden, da schon ähnliche Arbeitsstunden hier fortwährend existirten.)

26. Mittelst Verfügung vom 26ten Febr. 1831 wird der Direktor auf seine diesfällige Berichtserstattung von dem Königl. Provinz. Schul-Kollegio beauftragt, den Lehrern des Gymnasii, welche sich um Erlernung der Polnischen Sprache bemüht haben, vorzüglich aber dem Oberlehrer Matern, die besondere Zufriedenheit zu erkennen zu geben.

VIII. In Betreff des Schulgeldes.

27. Die Verfügung vom 16ten Juli 1830 setzt, in Gemäßheit eines Reskriptes des Königl. Ministerii vom 30ten Juni, fest, daß das Schulgeld in den drei obern Klassen des hiesigen Königl. Gymnasii von 8 auf 12 thl. jährlich, und zwar vom 1ten Oktober 1830 an, erhöht werde.

28. In der Verfügung vom 5ten September heißt es unter andern:

„Schulgelds-Rückstände müssen gar nicht geduldet werden. Den Schülern, welche nicht zur bestimmten Zeit zahlen, wird der Zutritt zu den Unterrichtsstunden ohne Weiteres verweigert."

So wie bei dem hiesigen Königl. Gymnasio (zu Posen) Schulgelds-Reste überall nicht Statt finden, so sind sie auch an dem Gymnasio zu Lissa schlechterdings nicht zu dulden; event. aber bleiben Sie (der Direktor) und der Rendant der Gymnasial-Kasse lediglich dafür verantwortlich.

IX. Wegen Wiederbesetzung vakanter Lehrstellen.

29. An den General-Senior der evangelischen Unität, Herrn Konsistorial-Assessor Hanke (zu Posen), ist Seitens des Königl. Prov. Schul-Kollegii unterm 10ten Novbr. 1830 eine Mittheilung des Inhalts erfolgt, daß das Königl. Ministerium der Geistlichen und Unterrichts-Angelegenheiten es genehmigt habe, daß die bei dem Königl. Gymnasio zu Lissa durch Pensionirung des Lehrers Woyde vakant werdende Stelle mit ihren kirchlichen Einnahmen und Verpflichtungen noch ferner verbunden

szym odpowie. (Zaraz po rozpoczęciu nowego roku szkolnego próba ta zostanie podług obszerniejszego rozkładu powtórzoną, lubo już teraz podobne godziny wspólnéj pracy tutaj są zaprowadzone.)

26. Reskryptem z dn. 20go Lutego 1831 r. odebrał Dyrektor zalecenie, aby stósownie do zdanego rapportu Król. Prowinc. Radzię Szkolnéj, tym Nauczycielom gimnazyalnym szczególniejsze wynurzył ukontentowanie, którzy w nauczeniu się języka polskiego górliwymi się okazali: mianowicie zaś Naucz. Wyż. Matern.

VIII. Względem opłaty szkolnéj.

27. Reskryptem z dn. 16go Lipca 1830 r. postanowiono, stósownie do Reskr. ministeryalnego z dn. 30go Czerwca: W trzech wyższych klassach tutejszego Gimnazyum podwyższyć opłatę szkolną z 8 na 12 tal. (rocznie), mianowicie od 1go Paźdz. 1830 r.

28. W Reskr. z dn. 5go Września pomiędzy innémi wyrażono:

Opóźnianie się z wypłatą szkolną wcale cierpianém być nie powinno. Uczniom, którzy w przeznaczonym czasie nie zapłacą, wstęp do klass ma być zabroniony.

A ponieważ w naszém Gimnazyum (poznańskiém) wcale resztantów nie masz, przeto w Leszczyńskiém Gimnazyum cierpieć ich nie należy; albowiem w takim przypadku Dyrektor i Rendant kassy są za to odpowiedzialni.

IX. Względem obsadzenia miejsc wakujących.

29. Do Generalnego Seniora ewanielickiéj Jedności, Assessora Konsystorskiego, JPana Hanke w Poznaniu, wyszło od Król. Prowinc. Rady Szkolnéj pod dniem 10. List. 1830 r. następujące uwiadomienie: Król. Ministeryum spraw duchownych i lekarskich zezwoliło, aby po wyjściu pensyowanego Naucz. Wojde wakujące miejsce przy Gimnazyum Leszczyńskiém, i nadal jeszcze z kościelnémi dochodami i obowiązkami połączone było, mając być

bleiben und mit einem dazu geeigneten Kandidaten besetzt werden solle, dessen Präsentation dem gedachten Herrn General-Senior überlassen bleibe, wobei jedoch darauf zu sehen sei, daß der Anzustellende Polnisch verstehe.

Abschrift hiervon dem Direktor zur Nachricht, im Verfolg der Verfügung vom 12. Oktober 1830.

30. Da nach Ihrem Berichte vom 7ten Oktober, heißt es in der Verfügung des Königl. Provinzial-Schul-Kollegii vom 15ten Dezember, die Pensionirung des Lehrers Woyde vom 1ten Jan. k. J. ab durch seine zunehmende Körperschwäche wünschenswerth gemacht wird, so soll dieselbe von gedachtem Zeitpunkte an erfolgen. Das Weitere wegen Wiederbesetzung der Stelle wird veranlaßt werden, sobald die dieserhalb erforderten Vorschläge des General-Seniors Hanke eingegangen sind. Die Unterrichtsstunden des gedachten Lehrers sind bis dahin unter die übrigen Lehrer zu vertheilen. Wir übersenden Ihnen übrigens anliegend ein Schreiben an den ꝛc. Woyde, welches Sie ihm am Tage seines Ausscheidens in unserm Namen einhändigen werden. (Die 20 Lehrstunden des mehrerwähnten Lehrers Woyde, in der 6ten Klasse, wurden mit dem Anfange d. J. vertheilt: 1. u. 2. unter die beiden evangelischen Religionslehrer, die Herren Prediger Schiedewitz und Pflug, 3. den Professor Cassius, 4. 5. 6. unter die Lehrer v. Ciechański, Popliński und Fleischer. Der letztgenannte Lehrer, Herr Fleischer, übernahm zugleich noch das Ordinariat dieser Klasse.

zdatnemu powierzone kandydatowi, którego nam Generalny Senior JMPan Hanke przedstawi pod tym atoli warunkiem, aby kandydat ten umiał popolsku.

Dyrektor zawiadomiony został o tém kopią tego rozporządzenia pod dn. 12. Paźdz. 1830 r.

30. Gdy podług rapportu WMPana z dn. 7go Paźdz. wyraża się Reskr. Król. Prowinc. Rady Szkolnéj z dn. 15go Grudnia, życzyćby wypadało, aby pensyonowanie Naucz. Wojde, od dn. 1go Stycz. r. p. dla jego sił osłabionych nastąpić mogło; przeto Zwierzchność Szkolna uwalnia go od nauczycielskich obowiązków. Obsadzeniem tego miejsca zajmie się Rząd, skoro tylko żądane w téj mierze przedstawienie Generalnego Seniora Hanke nadejdzie. Lekcye tego Nauczyciela pomiędzy innych Nauczycieli podzielone być mają. Z resztą przesełamy WMPanu wzałączeniu pismo do JMPana Wojde, które mu w dniu jego wystąpienia w imieniu Naszem wręczone zostanie. (20 godzin wspomnionego Nauczyciela w klassie VI. z początkiem roku bieżącego tym sposobem poozielone zostały: 1 i 2 między obydwóch Naucz. Religii, Panów Schiedewitz i Pflug, 3. Professor Kassiusz, 4. 5. 6. Naucz. Ciechański, Popliński i Fleischer. Ostatni Naucz. t. j. Pan Fleischer, jest oraz ordynaryuszem téj klassy.

B. Kurze Kronik des Gymnasii.

I. Die Eröffnung des neuen Schuljahres $18\frac{30}{31}$ erfolgte in der gewöhnlichen Weise, am 23ten April 1830.

II. Nachrichten über das Lehrer- und Beamten-Personale.

1. Der zweite Prediger bei der hiesigen Deutschen Unitäts-Gemeinde, Herr Joh. Ed. Pflug, ist als Mitglied des Ephorates des Königl. Gymnasii und zugleich als zweiter Religionslehrer, für

B. Krótka Kronika Szkoły.

I. Rozpoczęcie nowego roku szkolnego $18\frac{30}{31}$ nastąpiło w zwyczajnym sposobie dn. 23go Kwietnia 1830 r.

II. Nauczyciele i urzędnicy gimnazyalni.

1. Drugi Kaznodzieja przy tutejszéj niemieckiéj Jednocie JX. Edward Pflug, objął urzędownie swoje jako członek Eforatu Król. Gimnazyum, i oraz jako drugi Nauczyciel Religii, dla uczniów

die evangelischen Schüler der Anstalt, eingetreten. Die Oberschulbehörde hat denselben als Ephorus und als Lehrer in den diesfälligen Reskripten vom 16ten Juni und 13ten Sept. 1830 bestätigt.

2. Dem Veteran und Ritter des Rothen Adler-Ordens 4ter Klasse, Herrn Woyde, ist durch die Huld Sr. Majestät des Königs, mittelst Kabinets-Ordre vom 10ten Juli 1830, auf den diesfälligen Antrag des Königl. Ministerii des Kultus, eine jährliche Pension von 300 Rthl. vom 1ten Januar 1831 an zugesichert, und derselbe dadurch in den Ruhestand versetzt worden. Er hat 46 Jahre hindurch mit Eifer und Treue als Lehrer dieser Anstalt gewirkt, und sich ein bleibendes Denkmal unter seinen Mitbürgern gestiftet. Seine feierliche Entlassung aus unserer Mitte sollte am 22ten Dezbr., als dem letzten Schultage im vorigen Jahre, erfolgen, es wurde aber der diesfällige Rede-Aktus auf eine spätere Zeit verlegt, und wird daher im nächsten Programm dessen Erwähnung geschehen.

III. Vertretungen in Krankheitsfällen

haben auch in diesem Schuljahre, so wie in dem vorigen, auf längere Zeit nicht Statt gefunden.

IV. Besuche, die dem Königl. Gymnasio zu Theil wurden.

1. Seitens des Durchlauchtigsten Kurators, des Herrn Fürsten Ordinaten, Grafen zu Lissa, Anton v. Sułkowski

Durch seine Gegenwart bei jeder Art von Schul-Feierlichkeiten, als den Prüfungen, den Censur-Austheilungen, den Schulversammlungen, durch sonstige sorgfältige Erkundigungen nach dem Fleiße, dem Fortschritte und dem sittlichen Verhalten unserer Zöglinge, hat der edelmüthige Fürst auf das Gedeihen unserer Anstalt sehr ersprießlich eingewirkt. Höchstderselbe hat auch in diesem Jahre hülfsbedürftigen Schülern namhafte Unterstützungen gewährt, hat diese sogar mehreren Jünglingen auf der Universität so lange zufließen lassen, bis sie vom Staate ein Stipendium erhielten, zu dessen Erlangung er ebenfalls sehr bereitwillig mitwirkte. Zu dem etatsmäßigen Prämienfonds gab der Herr Fürst abermals einen ansehnlichen Zuschuß, wodurch es möglich wurde, mehreren Schülern, und überhaupt Prämien von einigem Werthe zu ertheilen.

ewanjelickich naszego instytutu: tenże przez Zwierzchność Szkolną, Reskryptami z dn. 16go Czerwca, 13go Września 1830 r. jako Efor i Nauczyciel już potwierdzony został.

2. Nauczycielowi wysłużonemu kawalerowi Orderu Orła Czerwonego JPanu Wojde, na przedstawienie Król. Ministeryum spraw duchownych, raczył Najjaśniejszy Pan, Reskr. gabinetowym z dn. 10go Lipca 1830 r., zapewnić pensyą emerytalną, rocznie tal. 300 wynoszącą, od 1go Stycznia 1831 r. Nauczyciel ten przez 46 lat górliwie pełnił swe obowiązki, i w żywéj dotąd wszystkich uczniów zostaje pamięci. Uroczyste pożegnanie z stósownémi mowami nastąpić miało 22go Grudnia, jako w ostatnim dniu szkolnym reszłego roku; atoli urorzystość ta do późniejszych odłożona czasów, o czém w przyszłym programmacie uczynimy wzmiankę.

III. Zastępstwa w chorobie

i w tym roku, równie jako w zeszłym nie miały miejsca.

IV. Wizytowanie Król. Gimnazyum.

1. Przez J. O. Xięcia Ordynata, Hrabiego na Lesznie, Antoniego Sułkowskiego, Kuratora Gimnazyum.

Obecnością swoją na każdéj uroczystości szkolnéj, jako to: na examinach, przy rozdawaniu cenzur, na zgromadzeniach szkolnych, tudzież troskliwém dowiadywaniem się o postępach, opilności i obyczajach młodzieży naszéj; nie mało się wspaniałomyślny Xiążę do pomyślności i wzrostu Szkoły naszéj przyczynił. Nadto i w tym roku udzielał dobroczynny Xiążę kilku ubogim uczniom znacznego wsparcia: którego im nawet po ich oddaleniu się na Uniwersytet nie odmawiał, aż dopóki stypendyum krajowego nie otrzymali, do uzyskania czego chętnie się także przyczyniał. Do funduszu na nagrody szkolne etatem przeznaczonego, znowu się J. O. Xiążę znacznie przyłożył; a tak byliśmy w stanie kilku uczniom, i w ogólności, nagrody znacznéj wartości rozdawać.

Mit Gesinnungen und Gefühlen der innigsten Dankbarkeit werden wir das Andenken dieses erhabenen Gönners und Wohlthäters unsers Lehrinstituts immerdar segnen.

2. Besuche von Fremden

hatten wir uns in dem verflossenen Schuljahre nicht zu erfreuen.

V. Prüfungen im Laufe des Schuljahres.

Die Privat-Klassen-Prüfung wurde am 4ten und 5ten Okt. v. J. gehalten. Mit der Leitung derselben waren Seitens der Ober-Schulbehörde, zufolge der Verfügung vom 18ten Sept. ej., das Ephorat des Gymnasii, und mit der Berichtserstattung über den Ausfall, die Herren Superintendent Polluge und Justiz-Rath Willmann beauftragt.

Die Vorlesung und Austheilung der (Michaelis-) Censuren erfolgte für jede Klasse nach Beendigung der Prüfung mit derselben.

Z uczuciem najżywszéj wdzięczności czcić zawsze będziemy pamięć tego wspaniałego Opiekuna i Dobroczyńczy Szkoły naszéj.

2. Zwiedzanie przez gości

w upłynionym roku nikt nas z obcych osób swą nie zaszczycił bytnością.

V. Popisy w ciągu roku szkolnego.

Examen prywatny odbył się dn. 4go i 5go Października r. p. Na król. Kommissarzy, dla zdania rapportu o wypadku tegoż popisu, wyznaczyła Zwierzchność Szkolna Reskryptem z dn. 18go Września r. b. JX. Superintendenta Polluge i Wgo. Radzcę Sprawiedliwości Willmanna.

Po ukończonym examinie każdéj klassy, rozdawano Cenzury półroczne.

C. Statistische Uebersicht.

1. Die Anzahl der Schüler

im Anfange des verflossenen Schuljahres, am 24. April 1830, waren:		jetzt, am Schluße des Schuljahres, am 26. März 1831, befinden sich:	
in Prima	18	in Prima	14
= Sekunda	48	= Sekunda	34
= Tertia	66	= Tertia	54
= Quarta	78	= Quarta	64
= Quinta	95	= Quinta	109
= Sexta	63	= Sexta	74
	368		349

2. Im Laufe des Schuljahres wurden 72 Schüler aufgenommen, und 91 verließen das Gymnasium. Zur Universität wurden zu Michaelis wie gewöhnlich keine (Ostern vorigen Jahres aber 8) Jünglinge entlassen.

3. Durch den Tod verlor die Anstalt im verflossenen Jahre einen Schüler, Adalbert Stanislaus Kortylewski, aus Ober-Prima, 22 Jahre alt, aus Zakrzewo bei Rawicz gebürtig, Sohn des bereits früher daselbst verstorbenen Landmannes, Anton Kortylewski. Er starb bei seiner Mutter zu Zakrzewo, am 9ten April 1830, an der Abzehrung. Der-

C. Wykaz statytyczny.

1. Liczba uczniów.

Na początku roku zeszłego dn. 24go Kwietnia 1830 r. było		Obecnie, przy końcu roku szkolnego, dn. 26go Marca 1831 r. znajduje się	
w klassie I.	18	w klassie I.	14
- - - II.	48	- - - II.	34
- - - III.	66	- - - III.	54
- - - IV.	78	- - - IV.	64
- - - V.	95	- - - V.	109
- - - VI.	63	- - - VI.	74
Ogółem	368	Ogółem	349

2. W ciągu roku szkolnego wpisano 72 uczniów, a 91 opuściło Nimnazyum. Na Uniwersytet nie odszedł żaden młodzieniec na Sty. Michał; (na Wielkanoc r. zeszłego udało się 8.)

3. W upłynionym roku utraciła szkoła jednego ucznia, Wojciecha Kortylewskiego z klassy Iéj wyższego oddziału, mającego lat 22, rodem z Zakrzewa pod Rawiczem, syna włościanina Antoniego Kortylewskiego, który umarł u matki swojéj w Zakrzewie (ojciec bowiem już nieżył) dnia 9go Kwietnia 1830 r. na suchoty. Był uczniem na-

selbe besuchte unsere Anstalt 7 Jahre hindurch, und war 2 Jahre Mitglied der obersten Klasse, beabsichtigte, (katholische) Theologie und die Philologie zu studiren, hatte zu dem Ende, obwohl schon sehr entkräftet, dennoch die schriftliche Abiturienten-Prüfung abgelegt, und Nro. II., mit Auszeichnung im Lateinischen, erhalten. Als ein überaus fleißiger, bescheidener und wohlgesitteter Jüngling wird er uns Allen gewiß im Andenken bleiben.

4. Stand des Lehrapparates.

Sowohl durch die Huld des Hohen Ministerii der Geistlichen und Unterrichts-Angelegenheiten, als auch des Königl. Hochlöbl. Provinzial-Schul-Kollegii wurden für die Bibliothek mehrere historische, philologische und encyklopädische Werke, so wie auch mehrere Landkarten und Zeichnen-Vorlegeblätter aus dem Gymnasial-Fonds bewilligt. Durch die vierteljährigen Beiträge der Schüler erhielt auch die Schüler-Lesebibliothek eine ansehnliche Vermehrung. Herr Lehrer Fleischer leitet fortwährend die Lektüre mit vielem Eifer, so wie auch Herr Ritter Woyde, aus alter Liebe und Anhänglichkeit zur Anstalt, die Rechnungsführung noch beizubehalten die Versicherung gegeben hat.

5. An Geschenken

empfing die Gymnasial-Bibliothek:

a) von dem Hohen Ministerio des Kultus und dem Hochlöblichen Provinzial-Schul-Kollegio linguistische, literärische, historische, heraldische, mathematische und naturgeschichtliche Werke, desgleichen die Fortsetzung des encyklopädischen Wörterbuchs der medizinischen Wissenschaften.

b) Die Durchlauchtigen Prinzessinnen Taida, Helene, Eva und Therese v. Sułkowski bereicherten unsere Bibliothek mit einem schätzbaren Französischen Werke: Journal d'un Voyage à Temboctou et à Jenné dans l'Afrique centrale, par René Caillié. Paris 1830. III. Tomes. gr. 8. mit mehreren Kupfern und Karten.

c) Friedrich v. Schiller's sämmtliche Werke, vollständige Ausgabe in einem Bande, wurden für die Bibliothek von einigen Freunden der Kunst aus dem Ueberschusse eines Beitrages zur Unterhaltung eines kleinen Lesezirkels angeschafft und überwiesen.

d) Der Privatdocent Hr. August Mayer, ein ehemaliger Zögling unserer Schule, vermehrte

szego Instytutu lat 7, a przez 2 lata członkiem najwyższéj klassy; miał zamiar poswięcić się Teologii (katolickiéj) i Filologii w Bonn, i w tym celu złożył pismienny examin maturitatis, w skutek którego uzyskał Nro. II. z odznaczeniem w Łacinie. Jako nader pilny, skromny i moralny młodzieniec nigdy z naszéj nie wygaśnie pamięci.

4. Stan Apparatu szkolnego.

Tak Wysokie, Król. Ministeryum spraw duchownych i oświecenia publicznego, jak i Prześ. Król. Rada Szkolna raczyły zezwolić na zakupienie dla Biblioteki z funduszu gimnazyalnego kilku dzieł historycznych, filologicznych, i encyklopedycznych, tudzież kart geograficznych i wzorów do rysunków. Również i czytelnia gimnazyalna z kwartalnych składek uczniów znacznie pomnożoną została. Naucz. Fleischer trudni się ciągle i gorliwie rozdawaniem książek, a JPan Wojde, z przywiązania i przychylności dla Instytutu, rachunkami trudnić się przyrzekł.

5. W darach

dostała biblioteka gimnazyalna:

a. Od dostajnego Król. Ministeryum Oświecenia, tudzież od Prześ. Król. Prowinc. Rady Szkolnéj dzieła lingwistyczne, literackie, historyczne, heraldyczne, matematyczne, i do historyi naturalnéj należące; podobnież ciąg dalszy słownika encyklopedycznego nauk lekarskich.

b. J. O. Xiężniczki Taïda, Helena, Ewa i Teresa Sułkowskie ofiarowały Bibliotece naszéj szacowne dzieło francuzkie: Journal d'un voyage à Temboctou et à Jenné dans l'Afrique centrale, par René Caillié. Paris 1830. III Tomes. w 8. z kilku rycinami i kartami geograficznémi.

c. Zupełną edycyą wszystkich dzieł Fryd. Schillera w jednym tomie darowało bibliotece gimnazyalnéj kilku Przyjaciół sztuk pięknych z przewyżki składki na utrzymanie małéj czytelni kupioną.

d. Prywatny Nauczyciel JPan Majer, dawniéj Uczeń naszego Gimnazyum, pomnożył gabinet natu-

unser Naturalien-Kabinet mit einem Geschenke von Amethyst mit Krystallen und einem Anhedrit (Gekrösstein), aus dem Bergwerke zu Wieliczka.

e) Die Mitglieder der beiden höchsten Klassen kauften die große Weltkarte von Reichard fürs Gymnasium, ließen zur bequemeren Benutzung ein Gestell dazu fertigen, und sie in der ersten Klasse aufstellen. Eben so schenkten

f) die Mitglieder von Tertia die große Wandkarte der biblischen Geographie, zur Versinnlichung der biblischen Geschichte ꝛc. von K. Ernst, und ließen sie gleichfalls in dem betreffenden Lehrzimmer aufhängen.

Den hohen Behörden, Gönnern und Freunden des Institutes bezeige ich für diese Schenkungen meinen aufrichtigsten Dank.

Auch muß ich mit innigem Dankgefühl erwähnen, daß das Hochverehrte Ephorat des Königl. Gymnasii und der Wohllöbl. Magistrat der Stadt wohlthätig auf unsere Anstalt einzuwirken angelegentlich und mit Erfolg bemüht waren; ersteres durch mannichfaltige zweckmäßige Vorschläge und Anordnungen zur Beförderung eines gedeihlicheren Unterrichts und einer strengeren Disciplin, letzterer durch thätige Mitwirkung in Aufrechthaltung der äußern Zucht und Ordnung.

Zur Unterstützung ärmerer Schüler, durch wöchentliche Freitische, zeigten sich die Herren Ephoren, angesehenen Einwohner und Bürger der Stadt, so wie auch mehrere Lehrer sehr bereitwillig, wofür ich denselben ebenfalls meine Erkenntlichkeit an den Tag lege.

---

6. Die halbjährigen Censuren gewährten nachstehendes Resultat:

A. am Ende des halben Jahres, von Ostern bis Michaelis 1830, am 4. und 5. Okt., erhielten:

a. eine gute Censur	229	Schüler,
b. eine mittelmäßige	75	—
c. eine schlechte	64	—
	368	—

B. am Schluße des halben Jahres, von Michaelis 1830 bis Ostern 1831, am 26. März:

a. eine gute Censur	216	Schüler,
b. eine mittelmäßige	68	—
c. eine schlechte	65	—
	349	—

In Gemäßheit der oben gedachten Verfügung, vom 27. März 1831, wird hier bemerkt, daß

ralnéj amestystem krysztalizowanym i gipsolem wodnym (anhydryt) z Wieliczki.

e. Uczniowie klassy Iéj i IIéj kupili dla Gimnazyum wielką kartę geograficzną świata p. Reicharda, i kazali, dla dogodniejszego użycia opatrzyć ję w ramy i w klassie Iéj umieścić.

f. Uczniowie klassy IIIéj wielką kartę ścienną ziemi Stéj. do geografii biblicznéj służącą przez K. Ernsta, i kazali ją także w klassie swojej umiescić.

Za wszystkie te dary, oświadczam Wysokim Władzom i Dobroczyńcom najczulsze podsiękowanie.

Nadto wyznaję z wdzięcznością, iż Szan. Król. Eforat rówie jak Magistrat miasta nie przestawał skutecznie i dobroczynnie przyczyniać się do dobra Szkoły naszéj: piérwszy przez rozmaite stósowne przedstawienia i rozporządzenia, dążące do polepszenia naukowości i karności szkolnéj, drugi czynnem przykładaniem się do utrzymania porządku i dozoru poza Szkołą.

Panowie Eforowie i znakomitsi mieszkancy i obywatele miasta, równie jak niektórzy Nauczyciele, idąc w pomoc uboższym uczniom, stołowali ich kolejno; za co podobnież najszczersze wynurzam dzięki.

---

6. Połroczne Cenzury

wykazały następujący rezultat:

A. W końcu półrocza od Wielkiejnocy aż do Sgo Michała 1830 otrzymali dn. 4go i 5go Paźdz.

a. dobrą cenzurę	229	uczniów,
b. mierną – –	75	– –
c. złą – –	64	– –
Summa	368	– –

B. W końcu półrocza od S. Michała 1830 r. do Wielkiejnocy 1831 r. dn. 26go Marca

a. dobrą cenzurę	216	uczniów,
b. mierną – –	68	– –
c. złą – –	65	– –
Summa	349	– –

Stósownie do wzmiankowanego wyżéj Reskr. z dn. 27go Marca 1831 r. wyrażamy niniejszém, iż

die Zahl der Schüler
a. in der unteren hebräischen Sprachklasse . . . . . 7 Schüler,
b. in der oberen . . . . . 5 —
12 —
beträgt.

Diese Ostern verlassen das Gymnasium 3 Jünglinge aus der obersten Klasse, um die Universität zu beziehen, nämlich:

1. Carl August Tschepke, aus Bojanowo, um Philologie in Berlin,
2. Ernst Salbach, aus Fraustadt, um die Rechte zu Breslau, und
3. Anton Grandke, aus Lissa, um (katholische) Theologie zu Bonn zu studiren.

Alle drei Zöglinge erhielten in der mit ihnen veranstalteten Prüfung, welche der Königl. Kommissarius, Hr. Konsistorial- und Schul-Rath Ritter Dr. Jacob, leitete, das Zeugniß der Reife Nro. II.

Ich lasse hier noch einige dringende Bitten an die Aeltern unserer Zöglinge und die Vertreter der Aeltern folgen.

In den Einladungsschriften von 1828 und 1829 habe ich die Aeltern darauf aufmerksam gemacht, daß das Versäumen des Unterrichts bei verzögerter Rückkehr von den Reisen in den Ferien, und die Geneigtheit der Aeltern und sonstigen Angehörigen, ihre Kinder und Verwandte zur Theilnahme an Familienfesten und andern häuslichen Ereignissen in der Schulzeit abzurufen, den Fleiß ihrer Kinder ungemein unterbreche. Gleichwohl haben wir Lehrer die traurige Erfahrung machen müssen, daß uns hierin wenig oder gar nicht gewillfahrt wurde.

Unsere Schüler sind oft nicht nur vor der Zeit, unter dringenden Vorwänden, abgeholt, sondern nicht selten auch nach den abgelaufenen Ferien erst zurückgesandt worden.

Doch damit noch nicht genug. Es kamen sogar Fälle vor, daß Aeltern ihre Söhne während der Unterrichtszeit zu sich kommen ließen, ohne sich deshalb an den Direktor gewandt zu haben. Als dieser hierauf den Urlaub verweigerte, reisten die Schüler dennoch mit der Aeu-

Liczby Uczniów
a. w niższéj klassie języka hebrajskiego 7
b. w wyższéj 5
razem 12 Uczniów
obejmuje.

Na tę Wielkanoc trzech młodzieńców najwyższéj klassy opuszcza Szkołę, udając się na Uniwersytet, mianowicie:

1. Karól. August Tschepke z Bojanowa, słuchać będzie Filologii w Berlinie.
2. Ernest Salbach ze Wschowy, mający słuchać prawa w Wrocławiu, i
3. Antoni Grandke z Leszna, chcący słuchać Teologii (katolickiéj) w Bonn.

Wszyscy trzéj Uczniowie otrzymali po złożonym examinie w obecności Król. Kommissarza Radzcy Konsystorskiego i Szkolnego Wgo. Jakob, Zaświadczenie Nro. II.

Tu dołączam jeszcze kilka usilnych próśb do Rodziców i Opiekunów uczniów naszych.

W programmacie na rok 1828 i 1829 zwróciłem na to uwagę rodziców, że opuszczanie lekcyi dla spoznionego z wakacyi powrotu, tudzież skłonność tychże rodziców i krewnych do odrywania dzieci od nauki w czasie szkolnym, z téj jedynie przyczyny, aby familijnym uroczystościom i innym domowym wypadkom obecnémi być mogły, nader szkodliwe na ich postępki wywiera skutki. A jednakże wszyscy Nauczyciele smutnymi są świadkami, jak mało lub wcale temu życzeniu nie odpowiedziano.

Uczniowie nasi częstokroć nietylko przed oznaczonym czasem pod pozorem naglących okoliczności na święta wyjeżdżają, lecz także za pożno po upłynionym dopiero terminie z feryi powracają.

Nie dość na tém. Zdarzały się nawet przypadki, iż Rodzice w czasie szkolnym bez wiedzy Dyrektora synów swoich do domu brali. A lubo Dyrektor swego pozwolenia dać niechciał, uczniowie jednakże odjechali

ßerung ab: „die Aeltern hätten es einmal befohlen, und deshalb auch den Wagen sogleich nach ihnen geschickt.“ Bei der Rücksendung, nach mehreren versäumten Schultagen, suchten die Aeltern in einem Schreiben an den Vorsteher der Anstalt das Verfahren ihrer Söhne dadurch zu entschuldigen, daß es auf ihren Befehl geschehen sei, und baten, sie deshalb mit Strafe zu verschonen.

Dabei kann es aber für die Zukunft nicht bewenden. Nicht die Anweisungen der Aeltern oder sonstigen Angehörigen können in einem Falle entscheiden, wo die Schulordnung ausschließlich das Verhalten der Schüler leiten muß. Wer in unsere Anstalt tritt, unterwirft sich ihren Gesetzen; wir sind verpflichtet, über ihre Beobachtung zu wachen, und werden daher den Schüler strafen, der ohne unsere Bewilligung sich entfernt, oder zu früh den Unterricht verläßt, oder zu spät zu demselben zurückkehrt.

Es bleibt in der That kein anderes Mittel übrig, um den willkührlichen Verfügungen der Aeltern und Vormünder ein Ziel zu setzen, und unserer Autorität ihr Recht zu verschaffen.

Ein anderer Uebelstand, worauf ich die Aeltern aufmerksam zu machen mich genöthigt sehe, betrifft ihre Geneigtheit, den Kindern ein reichliches Taschengeld monatlich auszusetzen, und ihnen dasselbe gleich auf mehrere Monate anzuvertrauen. Viele übergeben oder übersenden sogar die vierteljährige Pension, das Schulgeld, den Betrag der Rechnungen der Buchhändler, Professionisten u. s. w. ihren Söhnen. Dadurch haben die Aeltern ihren Kindern in sofern geschadet, als sie zu Veruntreuungen, zur Verschwendung, zum Schuldenmachen, ja zu einem unsittlichen und unordentlichen Leben die Veranlassung gaben.

Ich bitte daher wiederholt, die Schüler in den Mitteln zu unnöthigen Ausgaben zu beschränken, und den Betrag des Pensionsquanti, so wie des Taschengeldes jedesmal an die Vorsteher der Pensionen, an die Wirthe u. s. w. zu senden. —

Nächstdem erlasse ich an Alle, die es angeht, die Aufforderung, es nicht zu gestatten, oder gar aus ökonomischen Rücksichten es zu fordern, daß unsere

z tém oświadczeniem: „że od Rodziców taki odebrali rozkaz, i że w tym celu już konie przysłane zostały.“ Po omieszkaniu kilku dni szkolnych Rodzice odsełając synów swoich napowrot, postępowanie ich tém przed Dyrektorem uniewinnić chcieli: że to z ich rozkazu nastąpiło, a zatém upraszają, aby z téj przyczyny ich dzieci karanémi nie były.

Podobne zdróżności na przyszłość cierpiane nie będą. Rozkazy Rodziców lub Krewnych nic tam stanowić nie mogą, gdzie jedynie prawa szkolne uczniom sposób postępowania przepisują. Kto do naszego wstępuje instytutu, ten się pod daje pod jego prawa; my zaś powinniśmy czuwać nad ich wykonywaniem, a zatém nie omieszkamy karać ucznia, który się bez naszego pozwolenia oddala, albo zarychło wyjeżdza lub zapoźno wraca.

Zaiste, jeżeli powadze naszéj ubliżyć nie chcemy, nie masz innego środka, dla położenia tamy dowolném rozporządzeniom i płonnym wymowkom rodziców.

Druga niedogodność, na którą z muszonym się być widzę zwrócić uwagę rodziców, jest: dawanie miesięcznie dzieciom pieniędzy na ich własne wydatki, a zwłaszcza zaliczenie znacznéj kwoty na kilka miesięcy razem. Niektórzy nawet Rodzice przesełają swym synom kwartalne pensye, opłatę szkolną, za rachunki księgarskie, dla rzemieślników it. d. Tym sposobem dzieciom swoim szkodzą, podając im sposobność do przeniewierzenia się, do marnotrawstwa, do zaciągania długów, a nawet do niemoralnego i nieporządnego życia.

Ponawiam więc prośbę, aby Rodzice niepotrzebnych oszczędzili sobie wydatków, a pensye tudzież pieniądze na drobne wydatki w każdém razie na ręce Przełożonych lub Gospodarzów it. d. przesełać razyli.

Nadto wzywam wszystkich, których się to dotyczy, aby tego niedozwalali, a tym mniéj wymagali, iżby uczniowie nasi z powodu eko-

Schüler allein, oder nur bei solchen Wirthen sich einmiethen, die theils wegen ihrer Berufsgeschäfte, theils wegen der zu geringen Zahlung die nöthige Aufsicht nicht führen können, oder mögen.

Dadurch gewöhnen sich die jungen Leute an Ungebundenheit, die nachher auf ihr ganzes Leben nachtheilig wirkt. Der Schüler bedarf schlechterdings einer regelmäßigen und verständigen Beaufsichtigung. Er muß treuen und gewissenhaften Händen übergeben seyn, er muß wissen, daß man auf sein Thun und Lassen achtet, und ihn zum Fleiß, zur Ordnung und Sittlichkeit anzuhalten berechtigt ist.

Die halbjährigen Censuren liefern bei der Sorgfalt, mit der sie angefertigt werden, ein treues Bild des Schülers in Absicht seiner sittlichen Führung und seines mehr oder minder erfolgreichen Fleißes. Aber viele Aeltern lesen und beherzigen diese Zeugnisse wenig oder gar nicht, und die nächste Folge ist, daß die Schüler keinen Werth darauf legen. Andere lassen sich von ihren Söhnen über das vorgegebene Ausbleiben der Zeugnisse, wenn sie nicht vortheilhaft gewesen sind, durch allerlei Vorwand täuschen, noch andere aber durch Abänderung der Censuren hintergehen. Es werden daher die Aeltern und Vormünder aufgefordert, der Sache ihre Aufmerksamkeit zu widmen, und bei irgend einem Zweifel oder Verdacht sich an den Direktor des Gymnasii zu wenden.

Schließlich ersuche ich noch die Vorsteher der Pensionen und die Wirthe der Zöglinge sehr angelegentlich, uns aus allen Kräften und aufs Redlichste bei unserer Beobachtung der Schüler zu unterstützen. Sie können sich überzeugt halten, daß eine strenge Aufsicht ihrer Seits ihnen am sichersten das Vertrauen und die Achtung sowohl der Aeltern, als auch des Direktors und der Lehrer der Anstalt zu sichern vermag. Insonderheit wünsche ich, daß sie auf regelmäßigen Schulbesuch halten, und sich durch vorgeschützte kleine Unpäßlichkeit nicht bewegen lassen, dem Schüler über seine Entschuldigung ein schriftliches Zeugniß zu geben.

nomicznych stosunków sami lub też u takich gospodarzy mieszkać mogli, którzy częścią dla własnych interesów, częścia dla nizkiéj ceny potrzebnego dozoru utrzymywać nie mogą albo nie chcą.

Tym sposobem przywyka młodzież do nieograniczonéj wolności, która im na całe życie szkodzić może. Uczeń potrzebuje koniecznie ciągłego i bacznego dozoru. Do wiernych rąk oddany powinien wiedzieć, że wszystkie kroki jego śledzi Przełożony, i że tenże ma prawo zmuszać go do pilności, porządku i obyczajności.

Cenzury półroczne, z tą troskliwością, jak się to zwykle, wygotowane, przedstawiają wierny obraz ucznia ze względu na jego moralność i mniéj lub więcéj korzystną pilność. Ale cóż? kiedy ich wiele Rodziców nie czyta, a nawet od dzieci swoich nie żąda! Jakiż ztąd skutek? oto że uczniowie żadnéj do nich nie przywięzują wartości. Inni znowu synom swoim, nie mogącym okazać zaświadczeń, zwłaszcza gdy te nie najlepiéj brzmiały, różnémi wymówkami ułudzić się dadzą, inni nakoniec fałszowanémi cenzurami oszukiwani bywają. Dla tego więc wzywam Rodziców i Opiekunów, aby na ten przedmiot większą zwracali uwagę, a w razie najmniejszéj wątpliwości lub podejrzenia, zaraz do Dorektora zgłosić się raczyli.

Nakoniec zwracam mowę moję do Przełożonych nad pensyami i do gospodarzy, wzywając ich, aby nas jak najusilniéj i najgorliwiéj w dozorze nad uczniami wspierać chcieli. Niech będą przekonani, że ścisły dozor z ich strony zaufanie i szacunek nie tylko rodziców ale oraz Dyrektora i Nauczycieli niechybnie zapewnić im może. Wszczególności zaś niech czuwają nad regularnem odwiedzaniem lekcyi szkolnych a nie dając wiary udawanym częstokroć małym słabościom, niechaj takowych wymowek podpisami swemi nie ztwierdzają.

D. Ordnung der Prüfung, der Redeübungen u. s. w.

Die öffentliche Prüfung der sämmtlichen Klassen des Gymnasii wird, unter Leitung des Königl. Superintenden und Ritters des Rothen Adler-Ordens, Herrn Prediger Fechner zu Storchnest, als Königlichen Kommissarius, in folgender Ordnung abgehalten werden:

Montag, den 11. April 1831.

Vormittag.

Sexta.

Lateinisch, Professor Cassius	9 — 9½
Polnisch, Lehrer Popliński	9½ — 10
Deutsch, Prediger Schiedewitz	10 — 10½

Quinta.

Lateinisch, Lehrer v. Ciechański	10½ — 11
Geographie, Lehrer Fleischer	11 — 11½
Kopfrechnen, Lehrer v. Ciechański	11½ — 12

Nachmittag.

Französisch, Lehrer Steck	2 — 2½

Quarta.

Lateinisch, Professor Cassius	2½ — 3
Griechisch, Professor Dr. Dütschke	3 — 3½
Mathematik, Professor v. Putiatycki	3½ — 4
Polnisch, Lehrer Popliński	4 — 4½
Geschichte, Professor Dr. Dütschke	4½ — 5

Dienstag, den 12. April.

Vormittag.

Tertia.

Lateinisch, Lehrer v. Ciechański	9 — 9½
Mathematik, Professor v. Putiatycki	9½ — 10
Griechisch, Professor Cassius	10 — 10½
Polnisch, Lehrer Popliński	10½ — 11
Französisch, Lehrer Steck	11 — 11½
Naturkunde, Lehrer Fleischer	11½ — 12

Nachmittag.

Secunda.

Lateinisch, Ober-Lehrer Matern	2 — 2½
Deutsch, Professor Dr. Dütschke	2½ — 3
Griechisch, Professor Cassius	3 — 3½
Geschichte, Direktor	3½ — 4
Physik, Professor v. Putiatycki	4 — 4½
Französisch, Lehrer Steck	4½ — 5

Mittwoch, den 13. April.

Vormittag.

Prima.

Lateinisch, Ober-Lehrer Matern	9 — 9½

D. Porządek Popisu, Mów i t. d.

Popis Publiczny wszystkich klass Gimnazyum w następującym porządku pod przewodnictwem Król. Kommissarza Superintendenta JX. Fechnera z Osieczny, Kawalera Orderu Orła czerwonego.

w Poniedziałek dn. 11. Kwietnia 1831.

Pred południem.

Klassa VI.

Łacina; Professor Cassius	9 — 9½
Język Polski, Naucz. Popliński	9½ — 10
Jęz. Niemiecki, Pastor Schiedewitz	10 — 10½

Klassa V.

Łacina, Naucz. Ciechański	10½ — 11
Geografia, Naucz. Fleischer	11 — 11½
Rachunki, Naucz. Ciechański	11½ — 12

Po południu.

Jęz. Francuzki, Naucz. Steck	2 — 2½

Klassa IV.

Łacina, Professor Cassius	2½ — 3
Jęz. Grecki, Prof. Dr. Dütschke	3 — 3½
Matematyka, Professor Putiatycki	3½ — 4
Jęz. Polski, Naucz. Popliński	4 — 4½
Historya, Professor Dr. Dütschke	4½ — 5

we Wtorek dn. 12. Kwietnia.

Przed południem.

Klassa III.

Łacina, Naucz. Ciechański	9 — 9½
Matematyka, Professor Putiatycki	9½ — 10
Jęz. Grecki, Prof. Cassius	10 — 10½
Jęz. Polski, Naucz. Popliński	10½ — 11
Jęz. Francuzki, Naucz. Steck	11 — 11½
Nauka o Naturze, Naucz. Fleischer	11½ — 12

Po południu.

Klassa II.

Łacina, Naucz. Wyż. Matern	2 — 2½
Jęz. Niemiecki, Prof. Dr. Dütschke	2½ — 3
Jęz. Grecki, Prof. Cassius	3 — 3½
Historya. Dyrektor	3½ — 4
Fizyka, Prof. Putiatycki	4 — 4½
Jęz. Francuzki, Naucz. Steck	4½ — 5

w Srodę dn. 13. Kwietnia.

Przed południem.

Klassa I.

Łacina, Naucz. Wyż. Matern	9 — 9½

Französisch, Lehrer Steck	9½ — 10
Polnisch, Lehrer Popliński	10 — 10½
Griechisch, Ober-Lehrer Matern	10½ — 11
Geschichte, Direktor	11 — 11½
Mathematik, Professor v. Putiatycki	11½ — 12
Hebräisch, Direktor	12 — 12½

Die speciellen Gegenstände, über welche examinirt werden soll, bestimmt der Königl. Prüfungs-Kommissarius.

Am Schluße der Prüfung jeder Klasse werden die schriftlichen Arbeiten der Schüler, ihre Zeichnungen, Landkarten und kalligraphischen Probeschriften vorgelegt.

Nachmittag.

Rede-Aktus.

Folgende Jünglinge werden mit kurzen Reden eigener Arbeit auftreten:

a. die Abgehenden.

1. Karl Tschepke, aus Bojanowo: „Ueber den Geist und das Leben des Demosthenes." (Lateinisch)
2. Ernst Salbach, aus Fraustadt: „Ueber den Einfluß der Lektüre der alten Dichter auf die Erhöhung unserer sittlichen Gefühle", und nimmt für sich und seine mitabgehenden Mitschüler öffentlich Abschied von der Schule. (Deutsch.)

b. Die Primaner.

1. Theodor v. Rochow, aus Scheidelwitz in Schlesien: „Ueber die Bestimmung des Jünglings", und wünscht den Abgehenden Glück. (Deutsch.)
2. Leopold Dihrberg, aus Chumiętki bei Kröben: „Ueber die Verdienste des Kopczyński." (Polnisch.)
3. Lion Hollstein, aus Lissa, Ueber die Frage: „Welches sind die gerechten Ansprüche Delille's an den hohen Ruf, den er sowohl unter seinen Landsleuten als bei den Ausländern genießt?" (Französisch.)

Hierauf Austheilung der Prämien, Bekanntmachung der Belobungen und der Promotionen; dann feierliche Entlassung der Abiturienten durch den Direktor in einer Deutschen Rede.

Zum Beschluß: Gesang.

Der Lehrkursus des neuen Schuljahres wird gleich nach abgehaltener Prüfung, am 15. April c. eröffnet werden. St.

Uebersicht

Jęz. Francuzki, Naucz. Steck	9½ — 10
Jęz. Polski, Naucz. Popliński	10 — 10½
Jęz. Grecki, Nancz. Matern	10½ — 11
Historya, Dyrektor	11 — 11½
Matematyka, Prof. Putiatycki	11½ — 12
Jęz. Hebrajski, Dyrektor	12 — 12½

Szczegóły przedmiotu, z których examen odbywać się będzie, wybiera Król. Kommissarz do examinu przeznaczony.

Przy końcu examinu każdéj klassy będą pokazywane roboty piśmienne uczniów, ich rysunki, mappy, i proby Kalligrafii.

Po południu.

Mowy.

Następujący Młodzieńcy z mowamy własnéj pracy wystąpnią:

a. Odchodzący na Uniwersitet:

1. Karól Tschepke z Bojanowa: O geniuszu i życiu Demostenesa. (połacinie.)
2. Ernest Salbach ze Wschowy: pożegna Jnstitut w imieniu swojém i odchodzących Uczniów. (poniemiecku.)

b. Uczeń klassy I.

1. Teodor Rochow z Scheidelwitz w Szląsku: o Przeznaczeniu młodzienca, i życzyć będzie Odchodzącym szczęścia. (poniemiecku.)
2. Leopold Dihrberg z Umiejętek pod Krobią; Ozasługach Kopczyńskiego. (popolsku.)
3. Leon Hollstein z Leszna: rozwiąże pytanie: Jakie ma prawo Delille do sławy, nie tylko w własnéj ojczyznie, lecz także i u cudzoniemców głośnéj.

Potém rozdanie nagród, pochwały, promocye i uroczyste pożegnanie Abiturientów mową niemiecką Dyrektora.

Zakończy śpiewanie.

Nowy kurs naukowy rozpocznie się zaraz po examinie dnia 15go Kwietnia. St.

Spis

Höherer Bestimmung gemäß folgt hier eine

Uebersicht

der statistischen Verhältnisse des Gymnasii im Schuljahre $18\frac{30}{31}$.

1. Lehrer-Kollegium.	2. Allgemeiner Lehrplan. Fächer.	Klassen u. Stunden. I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Summa.	3. Verhältnisse der Schüler. In	Waren	Wurd. aufg.	Gingen ab:	Sind noch	Abiturienten. Es sind entlassen?	Studiren wo?	Welche Wissenschaften?
Direktor D. v. Stöphasius.	Lateinisch.	10	8	9	8	8	7	50	I	18	–	4	14	zusammen 3		
Professor Cassius.	Griechisch.	6	6	5	4	–	–	21	II	48	1	15	34			
Prof. D. Dütschke.	Hebräisch.	2	2	–	–	–	–	4	III	66	1	13	54			
Prof. v. Putiatycki.	Deutsch.	2	3	4	3	3	4	19	IV	78	10	24	64			
Oberlehrer Matern.	Polnisch.	3	3	3	3	4	5	21	V	95	34	20	109	*a.* zu Michaelis 1830	Keine.	
Lehrer v. Ciechański.	Französisch.	2	2	2	2	3	2	13	VI	63	26	15	74			
" " Popliński.	Religion. *a.* kathol.	komb. 2 St. d. W.	komb. 2 St. d. W.			2		6	S.	368	72	91	349			
" " Woyde.	*b.* evangel.	komb. 2 St. d. W.	komb. 2 St. d. W.					4								
ist seit dem 1. Jan. 1831 pensionirt.	Philosophie. (Propäd.)	1	–	–	–	–	–	1						*b.* zu Ostern 1831 mit No. II. 3	in Berlin 1	Philologie. 1
Lehrer Fleischer.	Mathematik und prakt. Rechnen.	4	4	4	4	3	3	22								
" " Arndt.	Geschichte.	3	3	3	2	–	–	11							Bonn 1	Katholische Theologie. 1
" " Steck.	Erdkunde.	–	–	–	2	2	2	6								
	Naturkunde.	2	2	1	1	1	–	7								
	Tonkunde.	in d. drei obern Kl. komb.			1	–	–	1								
Prediger Schiedewitz und Prediger Pflug, evangelische Religionslehrer.	Zeichnen in 5 Stufen, jede zu 2 St.							10							Breslau 1	die Rechte. 1
	Schönschrb.	–	–	–	2	3	4	9								
Kapellan Jarosch, katholischer Religionslehrer.	Gesang.	in 3 Abtheilungen zu einer St. d. W.						3								
	Summa	39	38	34	35	31	31	208						Summa 3	3	3

Berichtigung: Seite 34. Zeile 17. von oben lese man statt: **geprüft — gewählt**, und im Polnischen statt: rozbierane — brane.

Stósownie do wyższego rozkazu załącza się jeszcze

Spis

stósunków statystycznych Królewskiego Gimnazyum w Lesznie na rok $18\frac{30}{31}$.

1. Nauczyciele.	2. Plan ogolny							3. Stósunki							
	Objekta.	Klassy i Lekcye.							Uczniów.				Abiturientów.		
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Summa.	W Klassie	Napoczątbyło	Przyjęto.	Wyszło.	Znajd. się ter.	Wyszło.	NaUniwersytecie gdzie?	JakieUmiejętności.
Dyr. Dr. Stefazyusz.	Jęz. Łaciński.	10	8	9	8	8	7	50	I	18	—	4	14	ogółem. 3		
Professor Cassius.	– Grecki.	6	6	5	4	—	—	21	II	48	1	15	34			
Prof. Dr. Dütschke.	– Hebrajski	2	2	—	—	—	—	4	III	66	1	13	54			
Prof. Putiatycki.	– Niemiecki	2	3	4	3	3	4	19	IV	78	10	24	64	*a.* na St. Michał. 1830	żadne.	
Naucz. wyż. Matern.	– Polski.	3	3	3	3	4	5	21	V	95	34	20	109			
Naucz. Ciechański.	– Francuzki	2	2	2	2	3	2	13	VI	63	26	15	74			
– – Popliński.	Religia.								S.	368	72	91	349			
– – Wojde.	*a.* Katolicka.	poł. 2gd. w ty god.			poł. 2gdz.		2	6						*b.* na Wielkanoc 1831		
jest pension. od 1go Stycznia 1831 r.	*b.* Ewangiel.	połącz. 2 godz.			połącz. 2 godzin.			4								
Naucz. Fleischer.	Filozofia. (Propedeut.)	1	—	—	—	—	—	1						z Num. II. 3	w Berlinie 1	Filologii. 1
– – Arndt.	Matematyka i Rach. prakt.	4	4	4	4	3	3	22								
– – Steck.	Historya.	3	3	3	2	—	–	11								
	Geografia.	—	—	—	2	2	2	6							w Bonie. 1	Katolickéj Teologii. 1
	Nauka o Naturze.	2	2	1	1	1	—	7								
Pastor Schiedewitz, i	Zasady spiew.	w trzech wyż. Kl. połącz.			—	—	–	1							w Wrocławiu 1	Prawa. 1
– – Pflug, Nauczyciele religii ewangielickiej.	Rysunki, w 5 klassach, w każdéj 2 gdz.							10								
	Kalligrafia.	—	—	–	2	3	4	9								
Kapelan Jarosz, Nauczyciel religii katolickiéj.	Spiewanie.	w trzech oddział. po 1 godzinie.						3								
	Summa	39	38	34	35	31	31	208						Summa 3	3	3

Stadt- u. Universitätsbibliothek — Posen —

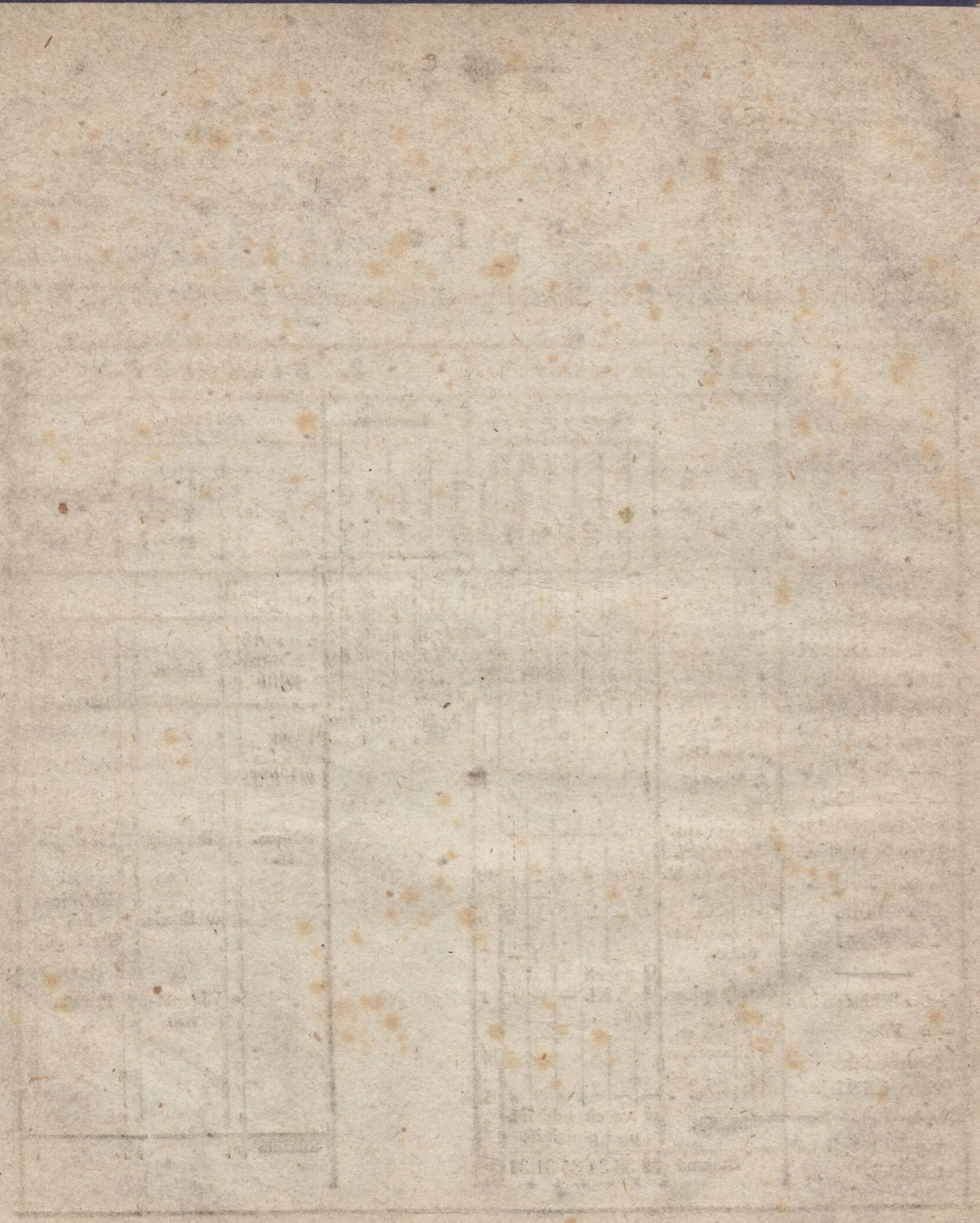

BIBLIOTEKA UNIW. W POZNANIU
II
215788

Wypożycza się
tylko do czytelni